

Vladavina Hafez al-Assada

Drmić, Ante

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:359942>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Diplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Diplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Vladavina Hafez al-Assada

Diplomski rad

Student/ica:

Ante Drmić

Mentor/ica:

Dr. sc. Branko Kasalo

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ante Drmić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Vladavina Hafez al-Assada** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 1. srpnja 2021.

Sadržaj

Uvod	1
1. Sirija u prvoj polovici 20. stoljeća	2
1.1 Prvi svjetski rat i podjela	2
1.2 Francuski mandat (1920.-1946.)	6
1.3 Sirija od proglašenja nezavisnosti 1946. do revolucije Baasa 1963. godine	9
2. Šestodnevni rat s Izraelom i al-Assadovo preuzimanje vlasti	14
3. Unutarnja politika, prilike i struktura vlasti.....	16
4. Listopadski rat	20
4.1 U sutonu rata	20
4.2 Listopadski rat	23
4.3 Poslijeratna diplomatska borba i poraz	26
5. Građanski rat u Libanonu	30
6. Islamistička pobuna 1977.-1982.....	34
7. Nastavak Libanonskog sukoba	38
7.1 Uvertira u drugu fazu Libanonskog građanskog rata	38
7.2 Beginov Libanonski rat	41
7.3 Assadov Libanonski rat.....	44
8. Sukob s Rifa al-Assadom	46
9. Terorizam i antiterorizam sredine 80-ih godina 20. stoljeća	48
10. Zaljevski rat, diplomacija 90-ih godina 20. stoljeća i kraj Hafez al-Assadove vladavine	52
Zaključak	56
Literatura:	58
Summary: The Reign of Hafez al-Assad	59
Sažetak: Vladavina Hafez al-Assada	59

Uvod

U uvodnom je dijelu rada obrađena politička povijest Sirije od Prvog svjetskog rata do dolaska al-Assad dinastije na vlast. Ovo je razdoblje nezaobilazno i od krucijalnog je značaja za kasniju povijest i geopolitičku stvarnost Bliskog istoka. Poraće Prvog svjetskog rata određuje političke i teritorijalne okvire kasnijih država, a prvi Izraelsko-arapski sukob i stvaranje Države Izrael otvara sukob koji traje i do danas.

U glavnom dijelu rada je obrađeno trideset godina vladavine Hafez al-Assada u Siriji. Poglavlja treće, četvrto i peto su vezani za 70-te godine obilježene dvama sukobima, Listopadskim ratom i početkom Libanonskog građanskog rata. Šesto poglavlje obrađuje unutarnju islamističku pobunu koja traje od 1977. pa do 1982. koja kulminira velikom pobunom u Hami i njenim gušenjem. U sedmom poglavlju je opisan Libanonski sukob, tj. borba Sirije i Izraela za utjecaj u Libanonu. Nakon osmog poglavlja koje se bavi kraćom epizodom sukoba s bratom, Riafom al-Assadom, deveto i deseto poglavlje obrađuju uglavnom vanjsko političke odnose, prvo terorizma na lokalnoj kao i svjetskoj pozornici 1980.-ih, zaljevskog rata, te naposljetku cijele 1990. pripadaju u neuspješan pokušaj diplomatskog rješavanja Arapsko-izraelskog sukoba. Godine 2000. Hafez al-Assad umire, a na njegovo mjesto dolazi njegov sin i trenutni vladar Sirije Bashar al-Assad.

Vanjska i unutarnja politika koju je vodio Hafez al-Assad, dakle odnos prema zemljama u regiji i prema svjetskim silama, kao i unutarnja struktura vlasti, tj. autoritarnost režima su relevantni i danas. Novije politike Sirijskog vodstva su zapravo stare politike koje je uspostavio Hafez al-Assad. U tom je pogledu istraživanje i poznavanje kontura njegove vladavine i politika koje je vodio od velike važnosti za razumijevanje današnje situacije u Siriji.

Dostupna literatura na temu relativno novije povijesti Bliskog istoka kao što je vladavina Hafez al-Assada pati od nedostatka historijske daljine u vremenskom, ali još i više u strukturalnom pogledu. Ako se 90-te godine stave u zagradu, novo stoljeće u velikoj mjeri vraća stare odnose snaga i politika na ovom području. Čitajući literaturu kategoriziranje autora na pro-Arapske ili pro-Izraelske u dobrom dijelu postaje neizbježna. S obzirom na tu činjenicu tematici sam nastojao pristupiti kroz više perspektiva, s tim da mi je najveću podlogu pružio P. Seal (1988) koji je bliži Arapskoj historijskoj percepciji.

1. Sirija u prvoj polovici 20. stoljeća

1.1 Prvi svjetski rat i podjela

Sirija u današnjem političkom i teritorijalnom opsegu nastaje tek u 20. stoljeću. Osjećaj identiteta stanovništva Levanta (s izuzetkom Židova i dijela maronita) nije ograničen samo na danas formirane teritorijalne države nego se prostire kroz teritorij u prošlosti nazivan zemljom Sham, poznatijom pod pojmom Velika Sirija čiji je i administrativni i geografski centar Damask. Velika Sirija obuhvaća teritorij današnje Sirije, Libanona, Izraela, Palestine, Jordana i regije Hatay (bivše Alexandrette) u južnoj Turskoj. Stanovništvo Velike Sirije, osim u ovom Veliko-sirijskom pogledu, kao i u poveznici s arapskim identitetom toga podneblja, identitet preuzima od obitelji, plemena i religije. Ova dva elementa, uži vezan za obitelj i pleme kao i pripadajuću religiju, te obitelji i plemena, i širi, veliko-sirijski i arapski - tvore identitete pojedinaca. Politički značaj i snaga pojedinih identifikatora će ovisiti o okolnostima.¹

Tri su glavne monoteističke religije na prostoru Velike Sirije, islam, kršćanstvo i judaizam. Pripadnici triju velikih monoteističkih religija uglavnom se drže i žive odvojeno. Židovi i kršćani su koncentrirani uglavnom u gradovima, prvi žive dakako na prostoru današnjeg Izraela, dok su kršćani rasprostranjeniji tako da npr. u Alepu 1914. godine tvore trećinu gradskog stanovništva, a najviše su prisutni, politički i demografski u Libanonu gdje do polovice stoljeća tvore blagu većinu. Većina muslimana u Velikoj Siriji su bili suniti² koji čine 70 posto stanovništva na prostoru današnje Sirije iako politički ta brojka pada na 2/3 stanovništva s obzirom da dio sunitskog stanovništva tvore kurdi. Nadalje, Osmansko Carstvo službeno nije prihvaćalo ostale oblike islamske vjeroispovijesti, poput šijita,³ alavita⁴ i druza. Alaviti su naselili planinski prostor istočno od Latakije, druzi skupa s maronitima na prostoru masiva

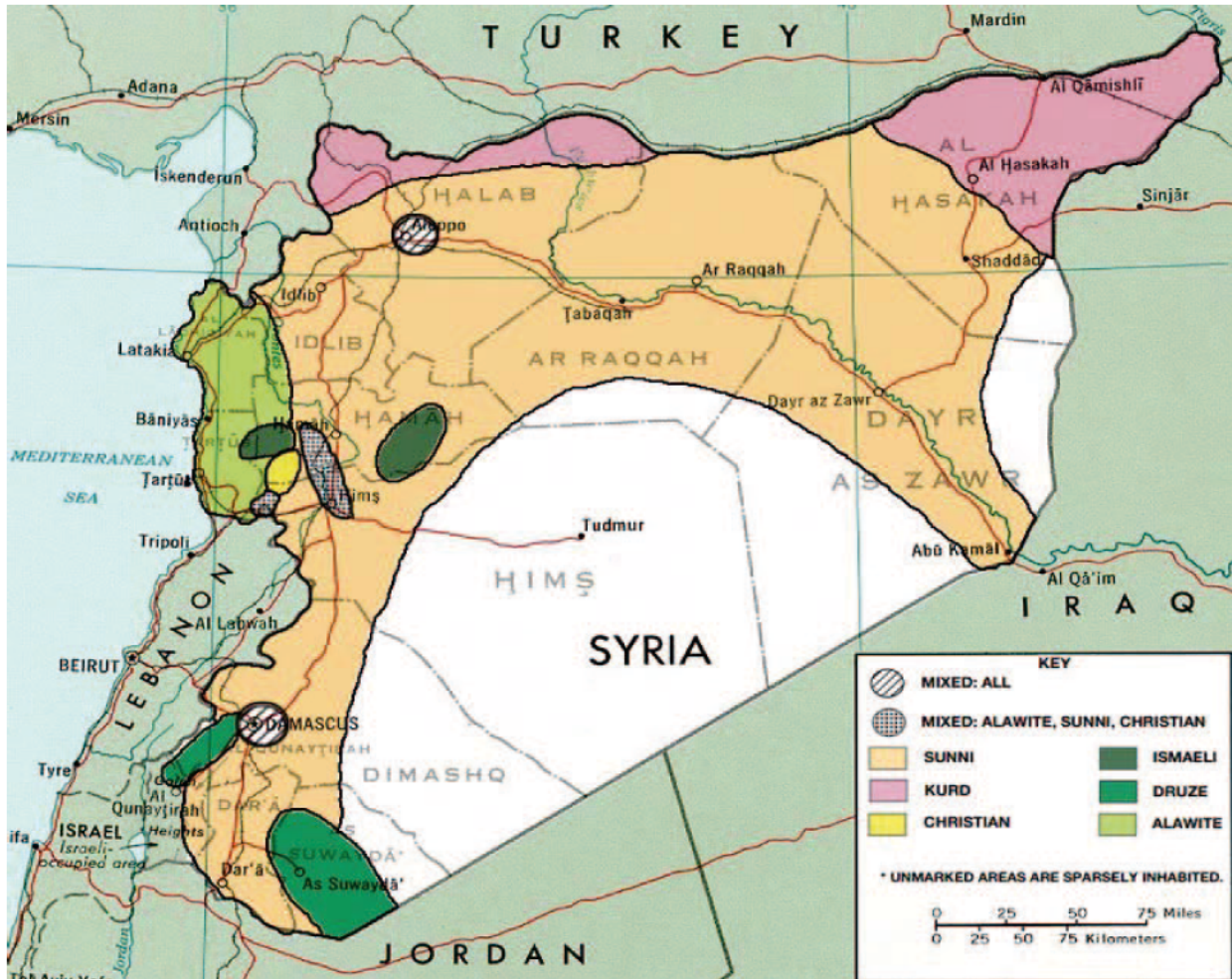
¹ J. McHugo, 2015, str. 27-29; D. Pipes, 1990, str. 3.

² Suniti su većinska muslimanska denominacija koja prihvaća Sunu (tradiciju ili običaj) i povijesnu sukcesiju Kalifa od Proroka Muhameda. Suniti tvore oko 85% muslimanskog stanovništva. W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, 581.

³ Šijiti su pripadnici Šitske konfesije Islama koji drže Muhamedova zeta Alija i njegove nasljednike jednim legitimnim nasljednicima Proroka Muhameda koje nazivaju Imanima. Tvore oko 15% muslimanskog stanovništva koji su koncentrirani na području Irana, dijela Iraka i Južnog Libanona; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 556.

⁴ Alaviti su pripadnici muslimanske sekte šijitskog podrijetla. Žive pretežito na području Sirije, Turske i Libanona s tim da dominiraju na prostoru Sirijske obale i gradova u blizini.

Libanon, a šijitska područja su na prostoru Južnog Libanona. Etniciteti su kao politički faktor i u političkom smislu iznjedrili tek na koncu Prvog svjetskog rata.⁵

Karta 1; Prikaz etničko-religijske podjele prostora uže Sirije iz 1976.

Velikom Sirijom od 16. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata vladali su Osmanlije birokratski se oslanjajući na imućne sunitske obitelji. U 19. stoljeću se razvojem tiska, širenjem pismenosti i protoka ideja sa Zapada javlja se panarabizam,⁶ koji je u kontekstu Osmanskog

⁵ J. McHugo, 2015, str. 31-32; D. Pipes, 1990, str. 18.

⁶ Panarabizam je pokret Arapske unifikacije koji politički dobiva značaj pri kraju Prvog svjetskog rata kada je umjesto arapske države koja bi se prostirala na prostoru Velike Sirije, čiji bi teritorij bio podijeljen na mandate, te su isti neuspjeli pokušaji slijedili i kratkotrajno ujedinjenje Sirije i Egipta, koja nije uspjela privući ostale arapske države. Karakter panarabizma u velikoj mjeri reflektirao se i podudarao s identitetom i pripadanjem prostoru Velike

Carstva i u povijesnoj perspektivi političke borbe i stremljenja stanovništva imao slične obrasce kao i pansirizam⁷ iako će u kasnijem političkom razvoju umjereniji pansirizam ideološki pripadati Baasima iz Sirije dok će panarabizam imati nešto širi obujam. Bilo kako bilo obje koncepcije će nakon neuspješne unije s Egiptom ostati više kulturološke i ideološke tvorevine nad kojima će prevladati partikularni nacionalizmi, a zapravo interesi političkih elita kreiranih teritorijalnih država.⁸ Osim toga, treba spomenuti i panislamizam⁹ koji nije imao političke uloge na prijelazu stoljeća i u prvoj polovici 20. stoljeća iako je rezonirao s većim dijelom stanovništva.¹⁰

U svakom slučaju, Osmanskom Carstvu nije odgovarao panarabizam, jer Turci nisu Arapi, ali niti panislamizam zbog udaljenosti Istambula od centra islama. Revolucijom 1908. godine mladoturci uvode turski jezik u upravu cijelog Carstva (Turski nacionalizam) što je prouzročilo sveopće nezadovoljstvo ionako nezadovoljnog arapskog stanovništva. Kap koja prelijeva čašu nezadovoljstva Arapa došla je za vrijeme Prvog svjetskog rata u kojemu Turska ostavlja stotine tisuća Arapa bez hrane i ostalih potrepština, te u isto vrijeme novači veliki broj ljudi za potrebe rata.¹¹

Prvi svjetski rat i poratno stanje, dogovori i događanja u tom vremenu su nepovratno usmjerili politička zbivanja i političku stvarnost prostora Velike Sirije. Najvažniju ulogu u krojenju sudbine arapskoga naroda su zasigurno odigrale velike sile: Francuska i Britanija. Velika Britanija je zemlju Velike Sirije u vremenskom periodu 1916.-1917. godine dijelila tri puta trima stranama. Prva je podjela poznati Sykes-Picot¹² dogovor iz 1916. godine o podjeli kontrole nad Bliskim istokom nakon završetka rata, u kojemu je Britanija dobila Palestinu, Jordan i Irak, a Francuska Libanon i Siriju. Druga podjela se temelji na McMahonovoj

Sirije, odnosno Pansirijskom pokretu tako da je Arapski pokret pod Faisalom identičan Pansirijskom dok su kasniji panarapski pokušaji šireg geografskog opsega.

⁷ Pansirizam je Veliko-sirijski arapski pokret koji nakon rata neuspješno nastoji kreirati Arapsku državu na prostoru Velike Sirije.

⁸ Y. Chaitani, 2007, str. 163.

⁹ Panislamizam je politička ideologija koja se bori za ujedinjenje muslimana pod jednim kalifatom. O islamizmu će biti više riječi u narednim poglavljima.

¹⁰ J. McHugo, 2015, str. 33-35; D. Pipes, 1990, str. 6.

¹¹ J. McHugo, 2015, str. 34-36.

¹² Sykes-Picot dogovor je potpisan 16. svibnja 1916. označavajući dogovor vlada V. Britanije i Francuske u pogledu interesne i teritorijalne podjele neturskog dijela Osmanskog Carstva nakon rata.

korespondenciji¹³ s Sheriffom Husseinom, u kojoj je Arapima obećan arapski teritorij za organiziranje arapske države, osim distrikta zapadno od Damaska, Homsa, Hame i Alepa koji nisu bili isključivo arapski i o kojima se naknadno trebalo pregovarati da bi zauzvrat Husein podigao Arapski pokret protiv osmanske vlasti. Britanci su preostali obalni teritorij ostavili za daljnje dogovore računajući na Francuze (Libanon) i cioniste (prostor današnjeg Izraela), a Arapi su taj teritorij očekivali, odnosno držali svojim. Treći je dogovor, kao što je već naznačeno, bio s cionistima u poznatoj Balfourovoj deklaraciji¹⁴ iz 1917. godine, u kojoj je Britanska vlada poduprla cionističke ciljeve u Palestini.¹⁵

Dakle, Britanci su prostor Velike Sirije u manjem ili većem opsegu dali Arapima i Francuzima, a izraelski prostor cionistima s tim da je i pitanje toga prostora dogovorom s Arapima ostalo otvoreno. Kraj rata je donio naplatu nečistih računa, ali ne na štetu Britanije, niti na štetu Francuske i cionističkog pokreta nego prvenstveno na štetu Sirije, odnosno Velikosirijskog prostora i njenog stanovništva koje je propustilo priliku stvaranja svoje države *Bilad al-Sham* (u doslovnom prijevodu Sjeverna regija).¹⁶

Kraj rata arapski je prostor dočekaao podijeljen na tri vojne administrativne jedinice: prostor Izraela pod britanskim nadzorom, zatim Latakia, Libanon i Hatay pod francuskim, te Transjordan i unutrašnji dio uže Sirije pod Faisalom. Vrhovni zapovjednik na cijelom prostoru Levanta je bio britanski general Edmund Alleby.¹⁷ Već ovako provedena podjela izdaje dogovore Arapa s Britancima. Emir Faisal, princ i sin Husein Šerifa, koji je vodio vojsku arapskih pobunjenika po dolasku u netom oslobođeni Damask u govoru proglašava formaciju nezavisne, ustavne arapske vlasti na prostoru cijele Sirije (tj. Velike Sirije).¹⁸ Njegovi diplomatski pokušaji na Pariškoj konferenciji¹⁹ kao ni kratkovječni dogovor što ga je francuska strana prekršila²⁰ ne polučuju željeni rezultat. Britanskoj apatiji i francuskoj kolonijalnoj fantaziji nije

¹³ Hussein-McMahon korespondencija se sastoji od niza pisama između visokog službenika Velike Britanije u Kairu McMahuna i vodećeg Hašemita Sharifa Husseina, čuvara svetih mjesta Meke i Medine. Osim neformalne prirode dogovor je bio i teritorijalno nejasan. A. Best & others, 2008, str. 111-112.

¹⁴ Balfourova deklaracija je djelo znastvenika i cionista Weizmanna koji je svojim utjecajem i diplomatskom vještinom osigurao potporu cionističkom projektu na Bliskom istoku i sadržaj ovog dogovora je zapravo pismo britanskog ministra vanjskih poslova Balfoura poznatom cionistu lordu Rotchildu.

¹⁵ J. McHugo, 2015, str. 38; D. Pipes, 1990, str 23; A. Best & others, 2008, str. 112-113.

¹⁶ F. Leverett, 2005, str. 4.

¹⁷ D. Pipes, 1990, str 23.

¹⁸ J. McHugo, 2015, str 39.

¹⁹ Usp. Ibid. str 42.

²⁰ D. Pipes, 1990, str 27.

račune pomrsila niti King-Craneova komisija,²¹ koja je ispitivala želje arapskog naroda u pogledu buduće političke organizacije. Arapi su tražili uspostavljanje arapske države s Emirom Faisalom na čelu, a u izvještaju je naznačen i visoki animozitet prema francuskoj prisutnosti kao i cionističkom programu.²² Nadalje, potvrdu tih stavova, što za organiziranje arapske države, što u pogledu animoziteta prema cionističkom projektu i francuskoj prisutnosti potvrdili su i Britanski časnici na Bliskom istoku skupa sa zapovjednikom Allebyem, koji su, između ostalog, jednoglasno (dakle sve do jedan ispitan i časnik) držali kako je cionistički program ostvariv jedino silom.²³

U travnju 1920. na konferenciji u San Remu prostor Levanta se dijeli na dva mandata: Britanski kojemu pripada Palestina, Jordan i Irak, te Francuski koji dobiva pravo nad Libanom i Sirijom. Francuski kontingent, koji broji dvanaest tisuća trupa lomi malobrojni otpor Sirijaca i uspostavlja vlast u Damasku. Ujedinjena Sirija kao konstitucionalna monarhija s kraljem Faisalom na čelu, osnovana koji mjesec ranije, pada. Sljedećih 26 godina vlast nad prostorom današnje Sirije i Libanona imaju Francuzi. San o ujedinjenoj Siriji ostaje, iako u svijesti i dalje prisutan, politički neostvaren, i kao što će daljnja povijest pokazati, jednako tako i neizvediv.²⁴

1.2 Francuski mandat (1920.-1946.)

Slomom malobrojne sirijske vojske kod Maysalouna i ulaskom francuskih trupa u Damask Sirija de facto postaje francuska kolonija. Na pitanje na kolikom prostoru i koliko će vladati, francuski premijer je odgovorio: "...nad cijelom Sirijom i zauvijek."²⁵ Službeno, dakle u pogledu ovlasti koju pravno, prema ugovoru iz 1920. godine (ratificirala Liga naroda 1922. godine)²⁶ Francuzi i Britanci imaju obvezu, a njihovo je poštivanje i provođenje trebala kontrolirati Liga naroda (koja je malo što uspjela kontrolirati), da prostor koji im je podaren pripreme za neovisnost i samostalnost. Dakle, mandat je i formalno postavio Francusku i

²¹ King-Crane komisija je službena istraga vlade SAD-a koja je ispitala javno mnijenje stanovništva Palestine, Sirije, Libanona i Anatolije u pogledu dispozicije i budućeg uređenja neturskih područja Osmanskog Carstva. Izvještaj je prikazan 28. kolovoza 1919. na Pariškoj konferenciji i skrivan od javnosti do 1922. godine kada ga je objavila vlada SAD-a.²¹ J. McHugo, 2015, str. 56.

²² J. McHugo, 2015, str. 43; R. Erlich, 2014, str 27.

²³ J. McHugo, 2015, str. 43-44.

²⁴ Ibid, str. 44; D. Pipes, 1990, str 27.

²⁵ J. McHugo, 2015, str. 24.

²⁶ A. Rathmell, 1995, str. 8.

Britaniju na misionarsku misiju donošenja svjetla moderne države nespremnom arapskom narodu. U tome su, kao što će posvjedočiti postkolonijalni razvoj događaja, Francuzi i Britanci monumentalno zakazali, te naposljetku prekršili sveto “civilizacijsko povjerenje”.²⁷

Uspostavljanje Francuskog mandata nije uvelike promijenilo obrasce političkog života i prakse vlasti u gradovima. S tom razlikom što priroda vlasti u očima stanovništva nije bila legitimna (protiv želje većine naroda i većine elite), što će reći nametnuta. Sultanova vlast je ako ništa bila legitimna, iako neobožavana, a francuska vlast nije bila ni jedno ni drugo.²⁸ Ova nametnutost dolazi do izražaja u svim segmentima francuske mandatne politike. Možda najevidentniji, i zasigurno najomraženiji faktor postaje administrativna podjela koju provode. Od odvajanja Libanona, tj. četiri distrikta u kojemu politikom *podijeli pa vladaj* - vlast, utjecaj, ekonomski i gospodarski privilegij dobiva kršćanska maronitska manjina na štetu sunitske većine, do uspostave ostalih administrativnih jedinica, u kojima su Francuzi privilegirali i ostale manjine, poput alavita i druza koje su se neuspješno nastojali odvojiti po Libanonskom modelu. Osim administrativne podjele, prekinute su i gospodarske, socijalne i kulturne veze pansirijskih gradova, ali i sela s gradovima i dijelovima područja što su pripali Britanskom mandatu, poput Jeruzalema, Mosula i Bagdada, te Anatolije (i od 1939. godine Hataya), koja nakon rata ostaje u Turskoj.²⁹

Nezadovoljstvo arapskog stanovništva s francuskom vlašću očituje se odmah po uspostavljanju vlasti u prvoj pobuni alavita koja dopire i do Damaska, te još silovitije velikom pobunom druza 1925. godine, kojima se u Hami i Damasku pridružuju kršćani i suniti. Zauzimanje Hame kao i većine Damaska Francuzi rješavaju bombardiranjem grada iz kojeg se pobunjenici povlače na selo nastavljajući gerilsko ratovanje. Pobuna je, osim nemilosrdnim korištenjem avijacije (te pritiskom na stanovništvo sijananjem terora) ugušena uz pomoć Francuske kolonijalne vojske.³⁰

Pobunjenici su do svoga poraza za nešto više od godinu dana borbi inzistirali na nezavisnosti ujedinjene Arapske Sirije obuhvaćajući Palestinu i Libanon, te dakako odlaska Francuske vojske iz Sirije ali su iznijeli i zahtjev za uspostavom vlade i Ustavotvorne skupštine kao i primjenu principa Francuske revolucije i prava čovjeka. Pobunjenici su iz Damaska tijekom

²⁷ D. W. Lesch, 2019, str. 39, 42.

²⁸ Ibid. str. 39.

²⁹ Ibid, str. 40; J. McHugo, 2015, str. 48, 52.

³⁰ Ibid. str. 53-54, 60.

pobune aktivno štitili kršćansko stanovništvo, a potpora kršćanskog stanovništva arapskom ujedinjenju i samostalnosti (pred kraj rata i maronitski kršćani predvođeni patrijarhom okreću se protiv Francuza) služi kao testament otpora iskrivljenoj europskoj (posebice Francuskoj) slici o međuetničkoj netrpeljivosti arapskog svijeta i konzekventno njihovoj nesposobnosti uspostave sekularne države.³¹

Diljem Bliskog istoga u periodu mandata formiraju se dva generalna oblika otpora. Prvi je nacionalistički vezan za elite, zapravo ljude sa zapadnjačkim obrazovanjem koji osim nacionalističkog elementa preuzima i sekularni pa su im pobornici različitih religijskih i etničkih opredjeljenja. Za nacionalistički pokret u jednom svom dijelu veže se i fašistički, autoritarni način političkog djelovanja koji gubi značaj nakon Drugog svjetskog rata svugdje osim u Siriji u kojoj prominentnu ulogu igra Socijalistička Sirijska nacionalna partija (SSNP). Osim toga, nacionalisti s ovih prostora imaju dugu povijest tajne organizacije i djelovanja, što iz rata što iz vremena koji je ratu prethodio. Drugi je oblik otpora vezan za islam. On u Siriji dobiva značaja tek izmakom 20. stoljeća u pobuni islamista 1980. godine i dalje. Dakako, paralelno djeluje i u ostalim dijelovima arapskog i muslimanskog svijeta.³²

Nastavak Francuskog mandata sve do njegova poraza, iako nije obilježen pobunama ovih razmjera, ne prolazi glatko. Nacionalni blok postupno preuzima sve više ureda, osniva se parlament i nastavlja se borba za samostalnost u parlamentarnim, legalnim okvirima. Godine 1928. izglasani zahtjevi izabrane konstitutivne skupštine, među kojima i onaj o ujedinjenju arapskog prostora, bivaju odbijeni. Ista sudbina čeka i naknadne dogovore, među njima i sporazum iz 1936. godine, kojega jednoglasno ratificira Sirijski parlament ali koji se ne ratificira od strane mandatarara zbog pada Francuske vlade i kolonijalnih lobija, a neuspjeh politike časne kooperacija nacionalnog bloka je postao evidentnim predajom većinski arapskog Hataya Turskoj 1939. godine i suspenzijom ustava iste godine.³³ Sirijsko vodstvo i pokret su ekspresno vraćeni na sam početak borbe za samostalnost.

Padom Francuske i uspostavljanjem Vichyjevskog režima Francuski službenici u Siriji pristaju uz Vichyjevsku Francusku, a iz straha od korištenja sirijskih aerodroma Britanci zauzimaju Siriju i prisiljavaju vodstvo Slobodne Francuske na obećanje nezavisnosti. Uspostavljanjem vlasti Slobodna Francuska, što je postao običaj, svoja obećanja ponovno

³¹ Ibid, str. 56-60.

³² D. W. Lesch, 2019, str. 43.

³³ J. McHugo, 2015, str. 64-65.

ostavlja neispunjenima. Pod britanskim pritiskom se 1943. godine provode izbori na kojima u Siriji predsjednik republike postaje el-Quwwatli, a u Libanonu su antifrancusko raspoloženje prihvatili i maronitski kršćani koji su se s većinskim sunitima udružili, te u dogovoru s Francuzima priznali odvajanje Libanona od Sirije³⁴, ali uz uvjet uključivanja sunitskih trgovaca u europske trgovačke poslove do tada rezervirane samo za maronite.³⁵

Posljednji emocionalni izljev frustracije Francuza događa se u listopadu 1943. kada francuske vlasti hapse predsjednika, premijera i druge ministre zbog zahtjeva, odnosno najava potpune nezavisnosti. No, hapšenja propadaju pod velikim demonstracijama kako u Libanonu, tako i ostatku Sirije, te što je još i značajnije britanskom intervencijom i pritiskom. Tijekom 1944.-1945. godine Francuzi predaju većinu ovlasti u ruke parlamentu koji dokida veze s Francuzima, a oni i dalje drže zapovjedništvo nad *Troupes Speciale*³⁶ nastojeći uspostaviti sporazum u kojemu će sačuvati barem nekakav utjecaj. U svibnju 1945. Francuzi na masovne demonstracije po svim gradovima, uključujući i Damask, odgovaraju bombardiranjem glavnog grada. Nakon toga se uključuju Britanci koji uspostavljaju mir, te se u dogovoru s istima zajedno povlače iz mandatnih zemalja. Posljednje Francuske trupe napuštaju Siriju u travnju 1946. kada počinje vrijeme samostalnosti “manje“ Sirije.³⁷

1.3 Sirija od proglašenja nezavisnosti 1946. do revolucije Baasa 1963. godine

Oslobođenjem od Francuske postavlja se pitanje nacionalnog identiteta do tada podređenoga borbi protiv Francuskog mandata. Unifikacija Velike Sirije ili Panarapska država? Nadalje, što je uopće politički izvedivo i moguće? U Sirijskom parlamentu nastavlja dominirati stara elita, a Nacionalni blok se raspada na Nacionalnu stranku pod predsjednikom s političarima iz Damaska i Narodnu stranku političara iz Alepa. Navedena ideološka praznina se brzo puni

³⁴ Francuska vlada u izbjeglištvu, s obzirom da je Francuska tada pod Njemačkom okupacijom, ima ograničen politički utjecaj na Levantu. Odvajanje Libanona i Sirije kao zasebnih cjelina je bio politički cilj još od 19. stoljeća, a podjela na te dvije cjeline tj. države je izvršena pod Francuskim mandatom. Francuska je zbog trgovačkih veza i kolonijalnih ambicija radila na tome da održi samostalnost Libanona koji je brojio velik postotak Maronitskog stanovništva.

³⁵ Ibid. str. 70.

³⁶ Y. Chaitani, 2007, str. 24; *Troupes Speciale* su specijalne snage Francuske na Levantu sastavljene od sirijskih manjinskih grupa: druza, kršćana i alavita. Od služenja vojske su bili izuzeti suniti kao većinska populacija Francuskog Libanona i Sirije, a pripadnici Trupes Speciale su nakon stjecanja nezavisnosti uglavnom prešli u nacionalnu Sirijsku ili Libanonsku vojsku.

³⁷J. McHugo, 2015, str. 71-72; A. Rathmell, 1995, str. 9.

panarapskim i pansirijskim idejama koje cvjetaju u političkom i javnom životu Sirije.³⁸ Javlja se nekoliko značajnih političkih i ideoloških pravaca. Dva pravca, politički i ideološki manje uspješna jesu Sirijska nacionalna partija ekstremnog teritorijalnog nacionalizma koja odbija panarabističku ideologiju, te komunistička, još manja, umjerena, politički s nešto uspjeha ali kratka životna vijeka.³⁹

Druga dva ideološka okvira, dosta uspješnija, jesu Baasizam i islamizam koji u Siriji nastaje u mandatno vrijeme i širi se dolaskom Muslimanske braće u vrijeme odlaska Francuskih trupa. Temelj islamističke ideje u očuvanju je moralne čistoće, tj. borbi protiv zapadnih utjecaja koji prijete višestoljetnim običajima i vjeri. Pokret Muslimanske braće, nastao u Egiptu 1928. godine, u Siriji djeluje umjerenije, što u pogledu političkog kompromisa, što u pogledu odnosna prema manjinama negoli je to slučaj u matici pokreta u Egiptu.⁴⁰ Baasizam, od navedenih političko-ideoloških pravaca u postkolonijalnoj Siriji svakako je najutjecajniji. U razdoblju koje je prethodilo njihovoj uspostavi vlasti ideološki i politički vrše ogroman utjecaj, posebice na području vanjske politike gdje prevladava njihov anticionizam i antiimperijalizam kao i panarabizam, ali isto tako i u unutarnjoj politici. Osnivači Baas pokreta i stranke jesu Michel Aflaq (ideološki okvir) i Salah al-Din Bitar (organizacija).⁴¹

Tri stupa Baas ideologije formulirane od strane Michela Aflaqa jesu: ujedinjenje, sloboda i socijalizam koji su kao postulati neodvojivi jedan od drugog referirajući se na isti cilj, arapski identitet. Ujedinjenje se direktno odnosi na organiziranje arapskog entiteta, sloboda svoje značenje dobiva u slobodi od imperijalizma (iako označava i osobne slobode ali sekundarno), tj. od utjecaja zapadnih sila, njihove nepravredno provedene podjele i najvećeg neprijatelja, potomka imperijalizma, Izraela. Socijalizam kao pojam s europskom inačicom dijeli samo nomenklaturu, i u Baas ideologiji predstavlja svojevrstu arapsku solidarnost i osjećaj zajedništva čiji je daljnji razvoj nužan u borbi protiv neprijatelja.⁴²

Vanjske prilike nastanka ove mlade države, koju ne možemo niti nazvati nacijom, nisu mogle biti nepovoljnije. Povlačenjem Britanskih snaga iz Palestine otvara se dugo spremana Pandorina kutija arapsko-židovskog sukoba aktualnog i danas. UN neuspješno nastoji riješiti nadolazeći problem izglasavanjem podjele na dvije države: Izrael i Palestinu s gradovima

³⁸ J. McHugo, 2015, str. 75.

³⁹ Ibid, str. 76.

⁴⁰ Ibid, str. 76.

⁴¹ Ibid, str. 77-78; D. W. Lesch, 2019, str. 52.

⁴² J. McHugo, 2015, str. 78.

Jeruzalem i Betlehem kao posebnim, odvojenim entitetima⁴³ Arapi jednoglasno odbijaju UN rezoluciju o podjeli teritorija s kraja 1947. godine kao i Izraelci. Arapima je stvaranje Izraelske države na njihovoj zemlji bilo nezamislivo, a Izraelci su imali problem s veličinom teritorija koji im je UN rezolucija namijenila.⁴⁴

Sukobi između Židova i Palestinaca počinju krajem 1947. godine kada se povlače Britanske snage. Židovske su paravojske nadmoćne i do osnivanja Izraela 14. svibnja 1948., ustvari uključena Arapskih koalicijskih snaga, dan kasnije već kontroliraju oko 60 posto palestinskog teritorija. Vojske Egipta, Transjordana i Sirije, te snage Libanona, Saudijske Arabije i Iraka u rat ulaze 15. svibnja s 13 tisuća trupa (pred kraj rata 50-60 tisuća) protiv Izraelskih snaga koje broje 30 tisuća (pred kraj rata 117 tisuća). Sukobi će biti vođeni isključivo na prostoru Palestine koji je preostao nakon ranijih ofenziva židovskih paravojski koje će se 25. svibnja ujediniti i stvoriti Izraelske obrambene snage (Israel Defense Forces - IDF), odnosno Vojsku obrane za Izrael. Kako u ljudstvu, tako i u opremi Izraelu se nije moglo parirati na bojištu. Osim toga, arapsko je vodstvo bilo razdijeljeno, te iako vojno poraženo, teritorijalno u dobitku s obzirom da je Egipat kontrolirao Gazu, a Transjordan Zapadnu Obalu i Istočni Jeruzalem. Izrael je kontrolirao ostatak Palestine uključujući cijelo Galilejsko jezero, Zapadni Jeruzalem i luku Eliat. Najteža i najdugoročnija posljedica sukoba, koji će završiti u prvoj polovici 1949. godine, bit će oko 750 tisuća palestinskih izbjeglica raspoređenih po susjedstvu kojima Izrael nije dopuštao povratak.⁴⁵

⁴³ Karta 1., str 12.

⁴⁴ Ibid, str 80.

⁴⁵ A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 292-298; A. Safty, 2009, str. 199-217.

Karta 1: UN-ov plan podjele prostora Palestine na države Izrael i Palestina izrađen i objavljen 1947. Sredinom sljedeće godine je osnovan Izrael, a do stvaranja Palestinske države nije došlo.

Sukob, bolje reći rat koji je trajao od 1947. do 1949. godine označit će kraj vladavine dotadašnjeg sirijskog predsjednika al-Quwwatlia, kojeg u puču svrgava pukovnik Zaim, a ovoga pukovnika pak nakon četiri mjeseca pogubljuju članovi Sirijske nacionalne stranke. Oni

raspisuju nesuđene izbore prekinute u trećem puču 1949. godine kada vlast preuzima Adiba Shishaklia koji vlada do početka 1954. godine. Nakon njega do ujedinjenja s Egiptom službeno Siriju vodi parlamentarno izabrana vlada iako je vanjska politika vođena po nahođenjima vojnih krugova i ideologije Baas pokreta.⁴⁶

U ovom periodu, od Nasserova preuzimanja vlasti u Egiptu 1952. godine do ujedinjenja Sirije i Egipta 1958. godine Sirija je na vanjsko-političkoj pozornici upletana u Blisko-istočni hladni rat između prozapadnog Iraka i arapskog Egipta pod Nasserom. Naime, u strahu od komunizma kreira se Bagdadski pakt Turske, Irana, Pakistana, Britanije i Iraka, koji je trebao ograničiti utjecaj komunizma i putem arapskog Iraka u pakt uvesti i druge arapske države, prvenstveno Siriju, te tako marginalizirati Egipat koji prvi od Sovjeta dobiva prijeko potrebno naoružanje i tehniku. Kao posljedica ovog vojnog jačanja Egipta (uzrok) i vezano za nacionalizaciju Sueza (povod i manji uzrok) združene snage Britanije, Francuske i Izraela vojno napadaju Nasseru kojeg od poraza brani SAD intervencijom pri UN-u čineći ga herojem arapskog svijeta.⁴⁷

Osim Sueske pobjede u ključnom trenutku hladnoratovske napetosti Nasser šalje pet tisuća vojnika u Siriju kao pomoć u zaštiti od Turske koja na američku inicijativu postavlja vojsku na granicu sa Sirijom. Situacija se naposljetku smirila, a Sirija je nakon pregovora vojnog vrha i ministra vanjskih poslova s Nasserom i Egiptom stvorila Ujedinjenu Arapsku Republiku (UAR). Ova panarapska epizoda Sirije i Egipta završava neslavno, i već nepune tri godine nakon ujedinjenja, u veljači 1961. vojni krugovi preuzimaju vlast u Damasku i nakon neuspješnih pregovora s Nasserom napuštaju UAR. Nacionalni partikularizam je efektivno nadvladao panarabizam.⁴⁸

UAR epizoda je označila kraj parlamentarne demokracije u Siriji, kraj komunista koji se nisu oporavili od ukidanja, kao i stare Baas stranke u kojoj su prevladale ekstremnije (u provođenju principa) i mlađe snage. Izbori su održani krajem 1961. godine, nakon kojih već 1962. godine slijedi puč i protupuč da bi 8. ožujka 1963. grupa časnika, Baasista (koja uskoro prevladava), naserista (naserovaca) i neovisnih preuzela vlast. Baasov puč iz 1963. godine označava i konačan kraj prevlasti stare administrativne elite iz mandatnog i otomanskog

⁴⁶ J. McHugo, 2015, str. 82-84.

⁴⁷ Ibid, str. 87-88; D. W. Lesch, 2019, str. 57-59.

⁴⁸ D. W. Lesch, 2019, str. 61-62; J. McHugo, 2015, str. 88.

vremena. Došlo je vrijeme novih snaga, revolucionarno vrijeme u kojem dobivaju položaje i moć do tad marginalni etnički elementi, posebice alaviti koji uskoro prevladavaju.⁴⁹

2. Šestodnevni rat s Izraelom i al-Assadovo preuzimanje vlasti

Dolaskom Baasa na vlast u zemlji nastaju veliki nemiri. Autoritarna priroda režima, opasnosti od nacionalizacija i štetne privredne politike potiču trgovce i gospodarstvenike na prosvjede i pobunu, a trenutak iskorištavaju i islamisti pod organizacijom Muslimanske braće koji u nezadovoljstvu sekularnom politikom režima organiziraju i potiču neredne demonstracije. U veljači 1966. u još jednom krvavom puču (3 godine ranije više od 100 ljudi gubi život), u kojem se stranka Baas rješava stare garde osnivača stranke, koji su optuženi za izdaju jer su pristali na ujedinjenje i ukinuće stranke Baas stranke 1958. godine.⁵⁰

Novi vođa režima nakon puča 1966. godine postaje Salah Jadid, alavitski časnik. U ožujku 1963. Jadid otpušta 104 viša časnika iz službe, te 150 nižih, a ta će se praksa časničkih čistki nastaviti u godinama do sukoba s Izraelom. Jadidova je vlada bila najradikalnija Sirijska vlada u povijesti, čija se vlast s pravom može nazvati revolucionarnom, s obzirom da je u zemlji vodila svojevrstni klasni rat, a da bi stvar bila gora, u vanjskoj je politici bila eratična, ekstremno ratoborna i u gerilskom sukobu s Izraelom preko palestinske gerile koju je podupirala.⁵¹

Pri izbijanju rata 1967. godine trećina sirijskih časnika je zamijenjena novim neutreniranim i neiskusnim rezervistima, a u samo četiri godine, koje su prethodile ratu, promijenjeno je osam ministara obrane. Retroaktivno promatrano, rat se činio neizbježnim. Tenzije su bile visoke, Egipat je jačao vojsku i nastojao uspostaviti paritet s Izraelom, a osim s palestinskom gerilom bilo je problema i s rijekom Jordan koju su u velikim količinama za navodnjavanje iskorištavali Izraelci prijeteci odmazdom ako im se to onemogući.⁵²

Iako Nasser (dakako i Sirija) nije imao vojsku spremnu za rat istu je poslao na Sinaj i tražio povlačenje UN snaga koje su bile stacionirane na granici s Izraelom od kraja Sueske krize. Dalje, najavio je i blokadu izraelske luke Eilat u Crvenom moru. Sukob je bio na pomolu, Jordanski kralj Hussein je žurno ušao s Egiptom u obrambeni savez, dok je Nasser ovom

⁴⁹ J. McHugo, 2015, str. 89-92.

⁵⁰ Ibid, str. 93.

⁵¹ Ibid, str. 94; D. W. Lesch, 2019, str. 66.

⁵² J. McHugo, 2015, str. 95.

potezom htio prisiliti Izrael da se povuče u nadi da će ponoviti diplomatski uspjeh desetljeća ranije u Sueskoj krizi. Nasserova varka je shvaćena ozbiljno, i Izraelsko je ratno zrakoplovstvo u brznoj akciji prvo uništilo Nasserove kompletne zračne snage uništavajući većinu avijacije na tlu napravivši uskoro isto Jordanskom i Sirijskom ratnom zrakoplovstvu. Poraženi su i kopneno, prvo Egipatska vojska na Sinaju, pa onda i Jordanska prema Jeruzalemu i zapadno od rijeke Jordan. Preostale su još samo Sirijske snage koje su do tada ostale izvan rata sa sporadičnim bombardiranjima naselja, a koje su došle na red 9. lipnja. Naime, sirijsko je vodstvo držalo kako Izrael zbog sovjetskog pritiska i dobre strateške pozicije Sirijske vojske neće napasti. Kalkulacija se nije pokazala točnom. Prvi dan su Izraelske snage zadale velik udarac Sirijcima koji su se hrabro borili, no drugi dan nesposobnost zapovjedništva dolazi na vidjelo kada se vojska panično povlači i razbježava na sve strane na temelju lažnog izvještaja o padu Quneitre, grada u pozadini koji je onda skupa s visoravni Golan zauzet bez muke, štoviše i s velikom količinom naoružanja koje je Sirijska vojska u panici ostavila. Rat je dakle ponizio i vojsku i režim, a Izrael je pod međunarodnim pritiskom stao s napredovanjem.⁵³

U veljači 1969. Hafel al-Assad uz pomoć svoga brata Rifata kao ministra unutrašnjih poslova i vojnog aparata vrši čistku Jadidovih ljudi koje zamjenjuje svojim nakon čega šef sigurnosnog aparata čini samoubojstvo, a al-Assad preuzima i njegovu funkciju. Pred sam kraj borbe njih dvojice, Sirijska se vojska uključila u Jordanski građanski rat između jordanskog kralja i Palestinske oslobodilačke organizacije (Palestine Liberation Organization, PLO, što su je osnovale palestinske izbjeglice 1964. godine). Taj je rat vodio Yasser Arafat, te se Sirijska vojska povukla s naredbom al-Assada strahujući od napada Izraela u slučaju pada Jordanske vlade. Nasser je razriješio konflikt i pomirio dvije strane, ali je preminuo po povratku iz Jordana. Na partijskoj konferenciji pri kraju listopada al-Assad je optužen za defetizam i razriješen dužnosti nakon čega je vojska upala u prostorije partije i srodnih organizacija, te preuzela vlast u beskrvnom puču. Sirijska branša Baas partije poslije je inzistirala na tome kako se nije radilo o puču nego o korektivnom pokretu koji je Baas revoluciju vratio na pravi put i spasio zemlju.⁵⁴

⁵³ Ibid, str. 96; D. W. Lesch, 2019, str. 76-78.

⁵⁴ J. McHugo, 2015, str. 97.

3. Unutarnja politika, prilike i struktura vlasti

Assadov dolazak na vlast prati nekoliko pozitivnih okolnosti. Prvo, režim koji je zamijenio uživao je velike razine animoziteta u narodu tako da je bilo koja promjena u javnosti pozitivno percipirana, i drugo, u stranci kao i u javnosti Assad je kotirao kao liberalnija politička ličnost od Salah Jadida što je imalo odraza pri početku uspravljanja vlasti u širokoj potpori koju je uživao. Uvidjevši političku nezrelost i nestabilnost prethodnog Baas režima skupa s pogubnom vanjskom politikom u teškoj vanjsko-političkoj situaciji Assad je od početka inzistirao na pomirenju i nacionalnom zajedništvu kao nužnom koraku prema stabilnosti i obrani od vanjsko-političkih opasnosti kao i povratka izgubljenog teritorija iz Šestodnevnog rata. U tom je smjeru reformirao, odnosno organizirao svoju vladavinu temeljenu na lojalnom partijskom kadru, jakom i lojalnom vojnom i obavještajnom kadru. Alaviti se već od mandatskog vremena kao manjina dominantno zastupljeni u vojsci, a Assad je, s obzirom da je i sam alavit, u njima, kao pripadnicima svoga “plemena“ pronašao ključ uspjeha u konsolidiranju i održavanju vlasti. Tako je u svim značajnijim funkcijama postavio alavite (od 31 vodećeg zapovjednika vojske i sigurnosnih službi koje je on sam izabrao njih 19 su bili alaviti), a zbog sunitske većine i potrebe za suradnjom sa sunitskom bogatom gospodarskom klasom postavio je i neke njemu lojalne sunite na vodeće položaje kao što je to svojevremeno bio višegodišnji ministar obrane Tlas.⁵⁵

Assad je u prvim godinama vladavine proveo nekoliko referenduma, te donio Ustav. U prvom je referendumu formalno dobio predsjedničku funkciju na sedam godina, a dvije godine poslije je u Ustavu proglasio Baas stranku službenom strankom sirijskog društva i države. Pokazao je i spremnost na kompromis tako što je pri objavljivanju Ustava dodao članak da predsjednik Sirije mora biti musliman, te je od vodećeg šijitskog učenjaka u Libanonu dobio fetvu,⁵⁶ koja potvrđuje da je alavitska denominacija dio šijitskog islama, odnosno da su alaviti pravi muslimani. No, njegov odnos prema islamistima⁵⁷ iako blag i kompromisan nije polučio uspjeha. Sekularna priroda Baas režima kao i svi oni nezadovoljni Baas revolucijom, dakle stare elitne Sunitske obitelji i svi oni koji su od njih imali koristi, pri kraju desetljeća će eskalirati

⁵⁵ D.Roberts, 1987, str. 104; P. Seale, 1988, str. 169, 172, 178; J. McHugo, 2015, str. 118-119.

⁵⁶ *Fetva* je dokument muftije, odnosno pravno kvalificiranog islamskog autoriteta o stvarima islama u kojoj se daje ocjena ili interpretacija nekih točaka islamskog zakona. W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 578.

⁵⁷ Islamizam ili politički islam je politički i socijalni pokret politički usmjeren prema uspostavljanju, očuvanju i širenju islama i islamskog zakona kao kontitutivnog faktora cijelog društva, u političkom kao i u socijalnom pogledu. A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 480.

pobunama i nasiljem koje će kulminirati 1982. godine, a o čemu će biti govora u sljedećim poglavljima. S obzirom na autoritarnu prirodu Assadove vlasti, oružana pobuna će ustvari biti jedina moguća opozicija uspostavljenoj vlasti.⁵⁸

Osnovna institucija njegove vlasti kroz cijelu vladavinu je bila njegova partija čiji je vrh bio tijelo provizorne regionalne komande s stalnim članovima s kojima je raspravljana budućnost Sirije. Partijski kongresi su se održavali svake četiri godine, te su bili svojevrsna partijska demokracija u kojoj su se sastajali svi bitni ljudi države. Uveo je i 1972. godine Nacionalni front u kojemu su pristupali i članovi drugih stranaka osim vodeće, službene Baas stranke. Uz nacionalni front postojala su i lokalna vijeća u koje su ulazili izabrani predstavnici svih stranaka ili neovisni, a koji su radili s guvernerom, odnosno sudjelovali su u izvršnoj vlasti. U Damasku i Alepu bilo ih je stotinjak, te su izabirani odbori za određena područja koji su onda radili s guvernerom oko svih pitanja, a imali su i nekih lokalnih ovlasti. Ove nove forme lokalne vlasti i guvernera naravno kontrolirane su od strane partijskog aparata i samog Assada u svim značajnijim pitanjima.⁵⁹

U svakoj provinciji, tj. u njenom glavnom gradu moć su imala trojica ljudi: partijski tajnik kao vođa lokalne partijske organizacije koji je odgovarao Regionalnoj komandi, ustvari Assadu kao njezinu generalnom sekretaru. Drugi čovjek, guverner je bio predstavnik centralne vlade tj. predsjednika Assada. Treća osoba je voditelj političke sigurnosti koji je isto tako direktno odgovarao predsjedniku. Da bi provincijski sistem funkcionirao, trojka je trebala surađivati, a po značaju i moći su se razlikovali ovisno o provinciji i okolnostima u tim provincijama.⁶⁰

U prve tri godine vlasti Assad je organizirao pet izbora, bolje rečeno referenduma, za potvrdu svoga predsjedništva, za predstavnike Ustavotvorne skupštine, za odobrenje Ustava i vladinih vijeća, te u vanjskoj politici nikad realiziranih federacija s Egiptom i Libijom. No, ove demokratske manifestacije nisu smanjivale ili ograničavale njegovu vlast. On je i dalje vladao autokratski, i režim je, onda kad je bilo potrebno provodio svoju volju milom ili silom. Sva je moć dolazila od centra, Assad je bio taj koji je odlučivao, ali je imao i potporu stanovništva, posebno na početku vladavine bez koje režim ne bi opstao tako dugo. Fokus moći al-Assadove vladavine, iako više ili manje prihvaćen od stanovništva, jest bila i ostala vojska, aparat stranke i

⁵⁸ D. Roberts, 1987, str 105; J. A. Shopu, 2018, str. 119; J. McHugo, 2015, str. 119; P. Seale, 1988, str. 173-179.

⁵⁹ P Seale, 1988, str. 174-176.

⁶⁰ Ibid, str. 177.

sigurnosti. Sve političko odlučivanje je bilo u rukama Assada i uskog državnog vrha koji mu je odgovarao.⁶¹ Dakle, Assad je uspio, u suprotnosti s načelima osnivača, Baas stranku potpuno podrediti sebi postavljanjem na vodeće pozicije ljude od povjerenja od koji su mnogi, kao što je rečeno, bili alaviti, i što je još značajnije, ljude čiji je položaj i egzistencija ovisila o njemu osobno. Jedan od velikih uspjeha njegove vladavine bila je politička stabilnost, tj. politički kontinuitet vlasti, koji je za razliku od nestabilnih vlada od vremena nezavisnosti mogao voditi dugoročniju politiku. Pučevi su od samostalnosti do Assadova vremena bili permanentni ekonomski, politički i sigurnosni destabilizator Sirije.⁶²

U socijalnim i ekonomskim pitanjima, iako je konačna odluka bila isključivo njegova, Assad je nastojao uspostaviti politički konsenzus unutar svoga kabineta ali i šire javnosti, dok u vanjskim pitanjima i u pitanjima unutarne sigurnosti nije bilo prostora za kompromis. Represija režima je ovisila o unutarnjoj opasnosti. Ipak, konstanta svih trideset godina vladavine Assada je *mukhabarat*,⁶³ tj, obavještajna služba koja je već 1963. godine u izvanrednom zakonu dobila nadzakonske ovlasti i kao takva nastavila djelovati. Agenti *mukhabarata* su onda posljedično, s obzirom da nisu odgovarali pred sudom i s obzirom da su bili ključni faktor sigurnosti, vrlo često su bili brutalni, te su kao takvi izazivali veliki strah i otpor među stanovništvom. Ako ste se našli u njihovim rukama iz ovih ili onih razloga, krivi ili nedužni i bez moćnih poznanstava, bili ste na milost i nemilost svireposti *mukhabaratovih* agenata. S druge strane, nasilje u vanjskoj politici je korišteno pragmatično, odnosno uglavnom onda kada je odgovaralo vanjsko-političkim interesima, zapravo procjeni istih, tj. Assada i Sirijskog vodstva.⁶⁴

Jaka vojska i lojalno zapovjedništvo je bila, kao što je rečeno, jedan od stupova Assadove vlasti, kako u obrani od vanjskih tako i od unutarnjih neprijatelja. Već je spomenuta alavitska dominacija vodećih funkcija u vojsci i državi. Geneza tog razvoja stvari seže već u doba Francuza koji su poticali i preferirali pripadnike manjina u vojsci i višim vojnim funkcijama tako da su već *Troupes Spaciales*, koje nakon osamostaljenja postaju nacionalna vojska Sirije, u svome sastavu imale visoki postotak vojnika, posebice časnika alavitskog podrijetla. Alaviti, u to vrijeme među najsiromašnijima u Siriji, nastavili su ovu praksu, a sam Assad, kao i mnogi drugi,

⁶¹ Ibid, str. 177-179.

⁶² J. McHugo, 2015, str. 99, 115.

⁶³ *Mukhabarat* je arapski zajednički naziv koji se koristi za sve obavještajne službe. U Siriji je to Vojna obavještajna služba (Military Intelligence Directorate), Obavještajna služba zračnih snaga (Air Force Intelligence Directorate) i Generalna obavještajna služba (General Intelligence Directorate).

⁶⁴ Ibid, str. 116.

zbog siromaštva nije ni mogao napredovati u društvu osim kroz vojnu karijeru. Već 1970. godine, dakle u godini Assadova preuzimanja vlasti časnički korpus broji čak 42% pripadnika alavitske manjine. Brojke će se s vremenom i povećati tako da 90-ih od devet divizija koje tvore oružane snage Sirije sedam imaju alavita kao zapovjednika. Osim alavita, suniti su kao većina bili drugi po zastupljenosti prisutni u svim granama vlasti, iako u manjem broju i na funkcijama koje su često bile u sjeni onih koje su zauzimali alaviti kao što je primjer u ratnom zrakoplovstvu čiji je zapovjednik bio sunit, no zapovjednik sigurnosne službe zrakoplovstva alavit.⁶⁵

Opseg ekonomskih i gospodarskih uspjeha Assadove vladavine je bio značajno ograničen s nekoliko bitnih elemenata. Dakle, brojnost državne administracije kao i vojske u kojima je korupcija bila norma i koje su zbog svoje brojnosti iziskivali velika sredstva, te konstantna vanjsko-politička opasnost koja je iziskivala ogromna ulaganja u vojnu tehniku o opremu. Među najvećim uspjesima režima je izgradnja brane Taqa na Eufratu koja je do 90-ih donijela električnu energiju u gotovo sva ruralna područja, što je tada bilo povećanje od 90% od 1963. godine kada Baasi preuzimaju vlast. Osim struje, u većem dijelu zemlje su provedeni vodovodi, a infrastrukturno je zemlja višestruko povezanija tako da su željezničke mreže uvećane četiri puta, a asfaltirane ceste za pet puta. Promjene su bile drastične i u pogledu pismenosti, tako da je prije 1963. godine 2/3 stanovništva iznad deset godina bilo nepismeno dok je ta brojka 90-ih izgledala puno bolje, naime od deset desetogodišnjaka, osam ih je bilo pismeno, sedam od deset djevojčica i devet od deset dječaka što je kod djevojčica bio nekoliko puta veći pomak (s 15 na 70%). Nadalje, ovaj napredak treba promatrati u kontekstu godišnjeg prirasta stanovništva od 3.3-3.8%.⁶⁶

Proboj u ekonomskom razvoju, kao što je već naznačeno, bio je mješovitog uspjeha. Ekonomska je situacija sela, dakle osim spomenute elektrifikacije i izgradnje vodovoda, poboljšana uspostavljanjem povoljnih kredita za razvoj poljoprivrednika i praktičnim ukidanjem polukmetovskog odnosa na selu, te nekim drugim reformama. U pogledu tržišne i ekonomske politike vlast je preuzela kontrolu nad nekim ključnim industrijama već s početka Baas revolucije, a mnogi su projekti, kao što je naznačeno, bili inicirani i financirani od središnje vlasti koja je osim direktne kontrole ekonomije kroz korupciju i klijentelizam administrativno-vojnog aparata aktivno uključena u ekonomiju tako s vremenom od nje postaje neodvojiva. Za

⁶⁵ Ibid, str 118-119.

⁶⁶ Ibid, str. 117.

taj je nastali fenomen dobar primjer svojevrсна simbiotička veza vojnog vrha i Sunitske trgovačke klase u Damasku koji je za vrijeme islamističke pobune spasio glavni grad od razaranja s obzirom da su bogati suniti Damaska imali interesa od vladajući vojnih struktura dok to isto nije bio slučaj u Alepu ili Hami.⁶⁷

Osim navedenoga, gospodarski i ekonomski teret za zemlju je bila brojnost administrativnog aparata koji se sa 30-ak tisuća 1960. godine popeo na tristo tisuća 1970. godine, te sedamsto tisuća 1992. godine. Ovim brojkama treba pridodati i ogromne vojne snage koje su se popele na pola milijuna ljudi iako ova brojka uključuje i vojnu službu unutar koje su regrutirani vojnici radili i na civilnim projektima, te se obučavali za određene civilne poslove.⁶⁸

4. Listopadski rat

4.1 U sutonu rata

Assad je prvi od arapski vođa, u savezništvu sa Sadatom, organizirao i proveo napad na Izrael, i jedini koji je uopće mislio kako je moguće ostvariti pobjedu. Izgubljeni teritorij se nije mogao vratiti mirnim putem i pod prizmom poraza. Vojna kampanja je bila nužna u uspostavljanju diplomatskog pariteta s Izraelom. Pripreme za rat, one diplomatske ali i vojne, počele su odmah po Assadovu stupanju na vlast, no bez jalove javne bombastičnosti i ratobornosti karakteristične režimu iz 1967. godine, koji je bio jak na riječima, a vojno slab. Assad je nastojao obrnuti taj redosljed i iznenaditi Izrael. U tome je naposljetku i uspio, što zbog vlastite marginalnosti na internacionalnoj pozornici što zbog Sadatovih⁶⁹ proturječnih i dvosmislenih diplomatskih poteza koji su zavarali i Izrael i SAD-e.⁷⁰

Blisko-istočna vanjsko-politička situacija koju je naslijedio Assad bila je porazna. Politički avanturizam Salah Jadidova režima je udaljio ostale arapske zemlje od Sirije, uključujući i arapski naftni kapital, a i porazno stanje u vojsci je bilo posljedica ne samo poraza 1967. godine, nego i političke nestabilnosti prethodnih desetljeća koje su pratile i česte čistke časničkog kadra, neadekvatna utreniranost, te nedostatak i zaostalost vojne opreme. Vojska koja

⁶⁷ Ibid, str. 118-119.

⁶⁸ Ibid, str. 117.

⁶⁹ Anwar el-Sadat je bio Egipatski predsjednik od 1970. do 1981. godine. Za vrijeme svog mandata je vodio u savezu sa Sirijom rat protiv Izraela i u poratnoj je diplomaciji s Izraelom potpisao mirovni sporazum 1979. godine, što je bio prvi takav između jedne arapske države i Izraela.

⁷⁰ P. Seale, 1988, str. 185-186.

će se sukobiti s Izraelom u listopadu 1973. bit će nešto sasvim drugo od nespemne, dezorijentirane vojske šest godina ranije.⁷¹

Kao što je već naznačeno, trebalo je obnoviti odnose s arapskim susjedima. Assad je već deset dana od uspostavljanja vlasti otputovao u Egipat na sastanak s Nasserovim nasljednikom Anwarom el-Sadatom s kojim dogovara pristupanje neostvarenoj federaciji s Libijom i Sudanom, koja mu otvara i vrata prema drugim arapskim državama s kojima obnavlja odnose, uključujući i sa Saudijskom Arabijom s kojom dogovora obnavljanje naftovoda. Ubrzo nakon posjeta Sadatu Assad odlazi i u Moskvu u sklopu drugog važnog cilja, nabavke oružja. Odnosi s SAD-om su bili nepostojeći (tek se 1974. godine uspostavljaju), a sam SAD-e je bio oružarnica Izraela tako da Assad od Zapada vojno ništa nije moglo očekivati. Veće količine i modernije oružje je moglo doći samo iz Sovjetskog Saveza.⁷²

U sljedeće tri godine, dakle do početka sukoba 12. listopada 1973. Assad je posjetio Moskvu u više navrata, a imao je i nekoliko privatnih sastanaka s generalnim sekretarom Brežnjevom. Dolasci u Moskvu su polučili uspjeh, kao i obnova odnosa s arapskim zemljama, a naoružanje (od Sovjeta) kao i novac (od bogatih arapskih država) uskoro su počeli pristizati.⁷³

Dva faktora Assadova nadolazećeg izravnavanja računa s Izraelom bila su izgrađena. Kao i oružje od Sovjeta, savez s Egiptom je bio od krucijalnog značaja jer je za pobjedu nad vojnim gigantom s Levanta trebalo napasti sa dva fronta. Napad je trebao biti koordiniran i istodoban, a ne zaseban kao što je bio slučaj 1967. godine. Jordan, jedna od četiri arapske države koje graniče s Izraelom nije bio moguć partner za napad što zbog slabih odnosa sa Sirijskim režimom pogoršanih crnim rujnom 1970.,⁷⁴ što zbog Husseinova⁷⁵ tajnog pregovaranja s Izraelom. Libanon s druge strane, iako kulturno i etnički povezan sa Sirijom ima svoju posebnu međunarodnu poziciju, slabu vojsku i etnički napetu i podijeljenu vlast s jakim maronitskim prozapadnim elementom.⁷⁶ Egipat je dakle jedini mogući strateški vojni partner Sirije, kao što je i Istočni blok jedini mogući partner za naoružanje.

⁷¹ Ibid, str 186.

⁷² Ibid, str. 186-188.

⁷³ Ibid, str 188.

⁷⁴ *Crni ruj* 1970. označava sukob Jordanskih snaga pod kraljem Husseinom protiv PLO snaga pod Arafatom koji je završio Nasserovom intervencijom i odlaskom PLO snaga u Libanon.

⁷⁵ Hussein bin Talal je bio jordanski kralj od 1952. do smrti 1999. godine. Član je Hašemitske dinastije i smatra se potomkom proroka Muhameda četrdesete generacije.

⁷⁶ Ibid, str. 189.

Početak 1971. godine Assad i Sadat su u tajnosti počeli planirati napad na Izrael. Egipatski ministar rata general Sadiq je određen nadređenim obima vojskama, a dogovorena je i strategija. Godine 1972.-1973. su prošle u treniranju trupa i skupljanju naoružanja. Kao što je već spomenuto, oči javnosti (Izraela i SAD-a) su bile uprte u Sadata koji je svojim izjavama odavao neozbiljnost, koji je u godinama, što su prethodile sukobu, pregovarao s Izraelom i SAD-om o potpisivanju sporazuma i vraćanju Sinaja, te koji je sredinom 1972. godine iz Egipta istjerao sedam i pol tisuća sovjetskih vojnih savjetnika i na taj način uvjerio Izraelce u mirnodobne namjere svoje diplomacije usprkos sumnjivim kretanjima i uvježbavanjima vojske koje su Izraelci i Amerikanci interpretirali kao blef.⁷⁷

Assad je Sadatovom egzibicijom istjerivanja Sovjetskih stručnjaka bio jednako iznenađen kao i Sovjeti, pa je na njihovu molbu otputovao u Kairo, a nakon nekog vremena su se odnosi popravili i oružje je nastavilo stizati u Egipat i to nakon Sadatova ispada u još većim količinama. Početkom svibnja Assad putuje za Moskvu po avione i protuzračnu obranu i vraća se u Damask sa Sovjetskim zapovjednikom zračnih snaga i većom količinom zračne i protuzračne opreme što je bio znak Sovjetske potpore u nadolazećem sukobu. Sa Sovjetskom pomoći Sirijske snage broje tristo vojnih zrakoplova, više od stotinu zemlja-zrak projektila i minimalno četiristo protuzračnih topova. Sovjeti su znali da će Sirija i Egipat napasti Izrael jer su naoružanja kupovali s ciljem i u konzultaciji sa Sovjetskim vojnim stručnjacima u pogledu strategije nadolazećeg sukoba. No, datum napada bio im je poznat svega dva dana prije kada su u nastojanju da izbjegnu sukob neuspješno predlagali Washingtonu dogovore o povratku na granice prije 1967. godine i potpisivanje mira. Na sastanku u rujnu između Sadata i Assada odlučeno je datum, a u tjednima što su slijedili nakon, finalizirani su svi detaljni strateški dogovori.⁷⁸

Motiv i cilj Assadova i Sadatova napada na Izrael su od početka bili drugačije prirode. Assad je vjerovao kako bez uspostavljanja pariteta i povratka bar dijela teritorija vojnim putem diplomatski ništa neće moći postići, kako u pogledu interesa Sirije tako i u pogledu prava Palestinskog naroda. Sadat je s druge strane ovim ratom nastojao šokirati Izrael i vratiti ga na tajne pregovore koje su sami Izraelci prekinuli. Odmah po dolasku na vlast Sadat je stupio u kontakt s Washingtonom i sve do rata nastojao vratiti Sinaj, obećao je i otvaranje Sueza, čak je i

⁷⁷ Ibid, str. 190-191; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 347.

⁷⁸ P. Seale, 1988, str. 192-194.

istjerao Sovjetske stručnjake zbog nevoljkosti Washingtona o njihovoj prisutnosti, no bez uspjeha.⁷⁹

Osim Sovjeta, od rata je strahovao i jordanski kralj Hussein koji je tijekom 1973. godine nekoliko puta putovao u Washington tražeći i ponavljajući ustupanja koja je Izrael odbijao, tj. uspostavu mira, te je jalovo upozoravao na skupljanje vojske na granicama. Izraelci su na temelju svoje zračne prevlasti i Sadatovih manevara ostali uvjereni da napada neće biti, čak i onda kada su preko Kissingera od sirijskog generala dobili ratne planove koje su smatrali običnim blefom. Tek je nakon napada bilo jasno kako su planovi bili stvarni.⁸⁰

Assad je bio u potpunom mraku u pogledu intenziteta mirnodopske diplomacije Jordana i Egipta kao i do koje je mjere za Sadata rat samo sredstvo da iznenadi Tel-Aviv i Washington, te otpočne pregovore o miru. Najznačajniji faktor razilaženja saveznika bili su vojni planovi. Sirijskom je vodstvu egipatski vojni vrh prikazao fiktivan vojni plan *Granite 2* prema kojemu bi Egipatske snage trebale ući u Sinaj i napredovati do Gaze. No, u tajnosti su izradili ograničeni *High minarets* plan prema kojemu je Egipatska vojska trebala prijeći Sueski kanal i ukopati se na lako branjivom položaju do 10 kilometara od obale. Naime, Egipatsko je vodstvo bilo uvjereni kako je svako daljnje napredovanje u unutrašnjost samoubilački napad za koji nemaju adekvatne zračne i protuzračne snage.⁸¹

4.2 Listopadski rat

Listopadski je rat oslobođenja⁸² iz 1973. godine bio najveći arapski vojni pothvat u Hladnom ratu koji je u diplomatskom poraću Assada postavio u centar regionalne važnosti i događanja, te koji je od tog vremena postao najveći regionalni rival Izraelu. Napad je počeo 6. listopada u 14 sati. Egipćani su preko Sueza prešli sa sto tisuća vojnika i preko tisuću tenkova, dok su Assadove snage udarile na Golan u tri pravca sa šezdeset tisuća ljudi u dva vala i s tisuću i tristo tenkova i šesto komada artiljerije s protuzračnim snagama u pozadini. Do jutra 7. listopada Arapi su postigli izvanredan uspjeh. Sadatove su snage potukle Izraelske obrambene snage, sve postavljene fortifikacije na obalnom predjelu Sueza kao i izraelske protunapade u

⁷⁹ Ibid, str. 195.

⁸⁰ Ibid, str. 196-199.

⁸¹ Ibid, str. 197-201.

⁸² Arapsko-Izraelski rat iz 1973. godine Assad je nazvao Listopadskim ratom oslobođenja s obzirom da je tim ratnim načinom trebalo vratiti, zapravo osloboditi okupirani arapski prostor iz rata 1967. godine. U svijetu je rat poznatiji pod pojmom Jomkipurski rat čije ime označava židovski blagdan Pomirenja za vrijeme kojega je rat počeo, a arapski ga svijet naziva Ramazanskim ratom.

kojima Izraelci gube ogromne količine svojih zapadnih obrambenih oklopnih snaga. Assadove snage, podijeljene u pravcu sjever, sredina, jug, unatoč početnim gubitcima u sredini i na sjeveru nastavili su napredovati dok je južna divizija probila bojište na svojoj strani, te je njeno napredovanje u kojemu bi presjekli cijelu Izraelsku obranu na Golanu zauzdala rezervna postrojba izraelskih tenkova, a izraelski zapovjednik obrane na Golanu Eitan je bio prisiljen napustiti svoje sjedište.⁸³ Nadalje, za to vrijeme je Assad poslao komandose na planinu Hermon koji su u krvavoj borbi prsa od prsa svladali izraelske branitelje. Sirijska vojska iz 1973. godine je bila potpuno drugačija od one šest godina ranije, utrenirana, opremljena, sa sposobnim časnicima i vodstvom, te za razliku od rata iz 1967. godine dobro pripremljena i s faktorom iznenađenja i inicijative na svojoj strani.⁸⁴

Arapski je vojni pothvat polučio dobre početne rezultate. No, kao što je i planirano u tajnosti Egipatske su snage nakon rušenja Izraelskih fortifikacija i odbijanja protunapada ostale na položaju. Ukopale su se na 10 km od obale i ostale izvan rata sedam dana, do 14. listopada 1973. Vojno je situacija bila dobra, a prilika za napredovanjem, ponajviše zbog straha od Izraelskog zrakoplovstva je bila propuštena. Izraelci bi se našli u teškoj situaciji padom Golana i Sinaja. No, rat na dva fronta, kojim bi se rastegle Izraelske snage, postao je rat jednog fronta, i na taj jedan front se obrušila sva izraelska vojna sila. Nadalje, Sadat je odmah po ukopavanju 7. listopada poslao poruku administraciji SAD-a o ograničenom opsegu vojnih operacija ponovno tražeći mirovne pregovore. Dakako, Izrael je odmah primio poruku i usredotočio svoje snage na Sirijsko bojište.⁸⁵

Sirijske su snage u sljedećim danima nemilosrdno bombardirane po cijeloj dužini bojišta, od pozadine do vrha napada, što je omogućeno ukopavanjem Egipatskih snaga nakon kojega je sva avijacija bila usmjerena prema Golanu, a stigao je i IDF⁸⁶ u većem broju. Glavnina Izraelske vojne sile je usmjerena na Sirijsko bojište i već 9. listopada Sirijske snage uzmiču do početnih položaja. Molbe Assada i Sirijskog vodstva Egipatsku vojsku nisu pokrenule. Sirijske vojne snage gube osamsto tenkova, stotine drugih oklopnih vozila i šest tisuća ljudi kao i velike količine ostale vojne opreme. Iako je rat izgubljen, Izraelci nisu potukli Sirijsku vojsku, pretrpjeli su ogromne gubitke, čak i u avijaciji, a čitavi je sukob bio sniman i prikazivan Sirijskom

⁸³ Ibid, str. 202-204; J. A. Shopu, 2018, str. 122.

⁸⁴ P. Seale, 1988, str. 205.

⁸⁵ Ibid, str. 207-208.

⁸⁶ IDF predstavlja Izrael Defence force, tj. Izraelske obrambene snage.

stanovništvu koje je budno pratilo razvoj događaja. Sirijske su oružane snage povratile samopouzdanje i čast nakon katastrofalnog povlačenja iz 1967. godine i sramotnog gubitka Golana.⁸⁷

U nedjelju, 14. listopada nakon tjedan dana pauze Sadatove se snage vraćaju u sukob. Strahujući od optuži za izdaju i od potpunog raskida sa Sirijom, ali i s ciljem jačanja pozicije na mirovnom procesu Sadat, na protivljenje svih ministara i generala vojnog stožera naređuje dugo čekano (od strane Assada i Sirijskog vodstva) napredovanje. Vremena je prošlo previše, i za Izraelce je Golan kojega su obranili prestao biti strateški prioritet tako da su se snage u dobrom dijelu već i okrenule na Sinaj. Oko četristo egipatskih tenkova je sa slabom zračnom i ostalom potporom naišlo na mnogo veće Izraelske snage od devetsto tenkova s jakom zračnom potporom što je rezultiralo katastrofalnim porazom Egipatskih oklopnih snage koje su izgubile više od polovine svojih tenkova. Da bi stvar bila gora, u noći s 15. na 16. listopada Izraelske su se snage prišuljale pozadini Egipatske linije, uništile veće količine protuzračne obrane, te stvorili veliki kaos među egipatskim redovima. Sadat je odbio vratiti trupe iz političkih razloga, pa ih je ostavio u okruženju bez zaliha i bez zračne potpore s tim da je Izraelska vojska bila svega tridesetak kilometara udaljena od Kaira.⁸⁸

Kao što je rečeno, već 9. listopada Sirijsko se bojište vraća na ljubičastu liniju⁸⁹ da bi dan poslije stigla velika pošiljka sovjetskog naoružanja.⁹⁰ Sirijsko vodstvo na bojišnicu šalje dodatna pojačanja u ljudstvu, a stiže i pomoć od Iraka koji 10. listopada u sukob ulazi s stotinu ratnih zrakoplova, preko tristo tenkova i s oko osamnaest tisuća ljudi koji 14. listopada zajedno s Jordanskim snagama igraju veliku ulogu u obrani južnog dijela fronta. Pomoć dolazi i od Saudijske Arabije koja u znak solidarnosti šalje dvije tisuće ljudi. Assad je bio 20. listopada dovoljno snažan za protunapad, te tek tada postaje svjestan diplomatske opasnosti koja mu prijete kao i dvostruke igre egipatskog predsjednika.⁹¹

U geopolitičkom je pogledu Listopadski rat poprimio okvire hladnoratovskog sukoba. Osim Arapsko-izraelskog sukoba i velike su se sile aktivno uključile na Bliski istok. SAD-e je od odlaska Britanskih i Francuskih snaga, te zaključno sa Sueskom krizom preuzeo njihovu ulogu

⁸⁷ Ibid, str. 209-211.

⁸⁸ Ibid, str. 211-213.

⁸⁹ Ljubičasta linija je linija razgraničenja iz rata 1967. godine.

⁹⁰ D. W. Lesch, 2019, str. 87.

⁹¹ P. Seale, 1988, str. 215.

na tom prostoru, a Sovjeti su svoj utjecaj povećali putem naoružavanja Egipta i Sirije.⁹² Sovjeti su svoj vlastiti diplomatski utjecaj koristili u obrani saveznih režima, pa su primjerice prijetili slanjem zrakoplovstva i vojske u slučaju da Izrael svrgne Sadata u Kairu ili Assada u Damasku.⁹³ Nixonova je administracija iako ima više utjecaja na tom prostoru bila u nezgodnoj situaciji. S jedne je strane trebalo poduprijeti Izrael, s kojim je suradnja u ovom vremenu posebno intenzivirana i koji je uživao potporu dijela Kongresa i američke javnosti. No, s druge strane je trebalo sačuvati trgovačke odnose s arapskim naftom bogatim državama, koji su u ratu ograničili izvoz nafte, zapravo uveli embargo. Pri kraju sukoba je prevladalo proizraelsko⁹⁴ stajalište između ostaloga zahvaljujući državnom tajniku Kissingeru⁹⁵ koji je na koncu sukoba pomogao odgoditi prihvaćanje izglasanog prekida vatre⁹⁶ na kojemu je inzistirao i sam predsjednik Nixon.⁹⁷

Vijeće sigurnosti je 22. listopada donijelo rezoluciju koja traži prestanak sukoba, ali ne spominje niti Palestinu niti arapske zahtjeve. Sadat i Izrael su prihvatili prekid paljbe, no Assad je čekao, a izraelsko vodstvo nije gubilo vrijeme, pa je te noći poslalo svoje komandose koji su zauzeli Planinu Hermon. Na Assadov otvoreni poziv svim arapskim zemljama u pomoć 23. listopada i odbijanje rezolucije nije naišlo na odaziv. Tek kasnije taj dan Assad prihvaća rezoluciju s interpretacijom da će se Izraelci povući što oni opet interpretiraju kao odbijanje i nastavljaju s vojnim akcijama otvarajući paljbu sada na Egipatske snage. Do prestanka sukoba iz kojega je Izrael izašao u teritorijalnom dobitku na egipatskom kao i na sirijskom bojištu konačno je došlo 25. listopada.⁹⁸

4.3 Poslijeratna diplomatska borba i poraz

Poslijeratna diplomacija je obilježena borbom Kissingera i Assada za Egipat. Assadu je suradnja sa Sadatom bila od krucijalne važnosti s obzirom da bilo koji budući diplomatski ili

⁹² H. Kissinger, 1994, str. 522-525, 740.

⁹³ P. Tyler, 2009, str. 151, 167.

⁹⁴ Dakle, za razliku od umjerenijeg proizraelskog stajališta predsjednika Nixona i dijela kabineta.

⁹⁵ Kissinger je obnašao dužnost američkog državnog tajnika od 1973. do početka 1977. godine. Služio je i kao zamjenik predsjedniku u Nacionalnom sigurnosnom tijelu od početka 1969. do kraja 1975. godine. Kissinger je bio prvi američki državni tajnik židovskog podrijetla koji je veći dio obitelji izgubio u Holokaustu. Politički je bio izrazito proizraelski orijentiran.

⁹⁶ P. Tyler, 2009, str. 112, 124-25, 139, 140, 143, 148, 157-59, 162-175.

⁹⁷ Američki predsjednik Nixon (1969.-1973.) je u to vrijeme bio zauzet Watergate aferom; Ibid, str 169.

⁹⁸ P. Seale, 1988, str. 221-224; D. W. Lesch, 2019, str. 88; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 351.

vojni podvizi ovise o uspostavljanju kakvog takvog pariteta za koji je Egipat nužan, pa je stoga, iako je za neuspjeh u ratu držao Sadatovo napuštanje dogovorene suradnje, javno izostavio svoju kritiku svega toga. Prvi sastanak već tada bivših saveznika je pokazao pravo lice Sadatova političkog oportunitizma u kojemu je Assadu prešutio položaj njegovih snaga na Sinaju i u kojemu je obećao nedolazak na Ženevu ukoliko se određeni uvjeti ne ispune. Ta su obećanja, kao i druga, koja će Assadu dati nešto kasnije, ostala neispunjena. Nadalje, u razgovoru s Kissingerom prihvatio je prijedlog o bilateralnom dogovoru s Izraelom isključivši eventualne sovjetske i arapske utjecaje obećavši kako sa svoje strane neće spominjati Palestince niti Palestinski problem na konferenciji.⁹⁹

Krajem godine sastali su se Kissinger i Assad. Sirija je ostala jedina prepreka Kissingerovim planovima za Bliski istok s kojom je trebalo sklopiti osnovan sporazum u pogledu razdvajanja snaga tako da posljednje zapreke suradnje s Egiptom budu eliminirane. Jordan već duže vremena orbitira prema Zapadu, a Saudijska Arabija je pridobivena izdašnim vojnim i tehnološkim sredstvima dok je Libanon bio preslab za bilo kakav politički utjecaj. Za Assada su, s druge strane, pregovori s Kissingerom označili uvođenje u internacionalnu diplomatsku igru, u kojoj je on, zaokupljen ratom i reformama, ignorirao. Sastanak nije polučio nekog uspjeha. Kissinger je odbijao odgovoriti na Assadove teritorijalne upite kao i na pitanje Palestinaca¹⁰⁰ zbog čega je Assad odlučio preskočiti Ženevsku konferenciju, a to je išlo u korist Kissingerovim planovima i interesima Izraela u pogledu preferiranog bilateralnog dogovora s Egiptom bez intruzija s arapske strane.¹⁰¹

Državni tajnik Henry Kissinger, nakon rata 1973. godine u Fordovoj administraciji nastavlja diplomatski i politički djelovati kao i na početku kada je služio u Nixonovoj administraciji. Otvoreno je zagovarao intenzivniju proizraelsku politiku držeći kako je komprehenzivni Izraelsko-arapski mir neostvariv, a, primjerice, zagovarao ga je Nixon, pa onda poslije Carter i drugi.¹⁰² U razgovoru s Brežnjevom prije rata iz 1973. godine, a u jeku neuspješne diplomacije poslije prethodnog rata iz 1967. godine izjavio je kako je teško uvjeriti

⁹⁹ P. Seale, 1988, str. 226-230.

¹⁰⁰ Državni tajnik SAD-a Henry Kissinger je bio vrlo dobro upoznat s političkim stavom izraelskog vodstva kao i izraelskog javnog mijenja. Naime, za razliku od pustinjskog Sinaja, Golan je na dvije razine bio od krucijalne važnosti za Izrael. Prva je dakako njegova strateško obrambena uloga, a druga je vezana za kontrolu pristupa Galilejskom jezeru u pogledu navodnjavanja poljoprivrednih površina kao i plodnog tla specifičnog podnožju Golana.

¹⁰¹ Ibid, str. 230-233.

¹⁰² Više od četrdeset godina nakon njegove službe takav mir ostaje neostvaren.

Izrael da preda teritorije u zamjenu za nešto što već imaju, tj. prekid vatre da bi izbjegli rat kojeg uvijek mogu dobit. Držao je kako je Izrael vojno jači negoli sve arapske zemlje zajedno što je potvrđeno u sukobima, a kao fundamentalni problem u svim pokušajima uspostavljanja Arapsko-izraelskog mira od 1950. godine držao je konstantnom diplomatskom oprečnošću sukobljenih strana. Arapi su tražili povratak teritorija bez definiranja i uspostavljanja mira dok su Izraelci tražili mir bez povratka teritorija.¹⁰³

Kissinger je i detant na sličan način smatrao iluzornim tako da se njegovo političko i diplomatsko djelovanje sustavno vođeno hladnoratovskom logikom. Smatrajući kako su samo mali koraci naprijed mogući, dakle mir s Egiptom, i držeći se hladnoratovske logike ostaje konzistentan politici uskog savezništva s Izraelom usmjerenu prema smanjivanju sovjetskog utjecaja na Bliskom istoku. Za vrijeme svoga mandata (1973.-1977) u službi državnog tajnika to je i uspio, a njegovu je politiku preuzela i Carterova administracija za vrijeme koje je finaliziran Izrelesko-egipatski sporazum u kojemu je Egipat prebačen u Zapadnu interesnu zonu.¹⁰⁴

Prva polovina 1974. godine Assada je postavila na pozornicu svjetske javnosti i to u brojnim prenošenim susretima s Kissingerom,¹⁰⁵ koji su politički bili minimalnog dosega i to zbog toga što je naknadno s Izraelcima dogovoren plan o povlačenju Izraelskih snaga iz novookupiranih prostora, tj, grada Qinatre kojeg su Izraelci uništili prije povlačenja i manjeg pojasa oko njega s tima da su planina Hermon i okolna brda ostala u rukama Izraelskih snaga.¹⁰⁶ Dogovorena je i UN zona razgraničenja kao i ograničavanje ljudstva i naoružanja 20 km od granice, te protuzračnih balističkih projektila 25 km od granice. Ugovor o odvajanju sukobljenih strana je potpisan u Ženevi 31. svibnja 1974. Assad je ovim dogovorom uspio vratiti cijeli okupirani teritorij iz Listopadskog rata što je skupa s ulaskom na svjetsku pozornicu bila njegova osobna politička pobjeda.¹⁰⁷

Assad je, tada još u mraku u pogledu smjera američko-izraelske diplomacije, bio entuzijastično spreman na mir. Njegovi su uvjeti bili povratak Golana, odnosno teritorija izgubljenog u ratu iz 1967. godine, osiguranje Palestinskih prava u okvirima UN rezolucija 242 i

¹⁰³ P. Tyler, 2009, str. 123-124, 173-175; H. Kissinger, 1994, str. 528, 737-738.

¹⁰⁴ P. Tyler, 2009, str. 124, 153, 164, 174. H. Kissinger, 1994, str. 522-525.

¹⁰⁵ D. W. Lesch, 2019, str. 89.

¹⁰⁶ P. Seale, 1988, str. 244-245; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, Colorado, 2006, str. 352-353.

¹⁰⁷ P. Seale, 1988, str. 246.

338.¹⁰⁸ Iznenadnim ratom iz 1973. godine Arapi su, a posebice Assad držali kako su impresionirali saveznike, no u stvarnosti su ih samo upozorili. Izraelskom je geopolitičkom položaju i sigurnosti bilo dovoljno ostati na postojećim granicama, izbaciti Egipat iz sukoba i tako osigurati i pojačati vlastitu dominaciju/sigurnost.¹⁰⁹

Politička stvarnost poraća je Assadu postala jasnom tek istekom 1975. godine. Za SAD-e i Izrael su dogovori s Egiptom¹¹⁰ predstavljali hladnoratovsku pobjedu jer su izbacili Egipat iz utjecajne zone Sovjetskog Saveza. Posljedično je mir s Egiptom, odnosno demilitarizacija Sinaja bila i od defenzivnog značaja s obzirom da je do tada u Izraelsko-arapskom sukobu Egipat bio najjači arapski susjed Izraela i samim tim najveća potencijalna opasnost. S druge strane, za Assada je egipatsko napuštanje Izraelsko-arapskog sukoba bio veliki političkih poraz Arapskih snaga,¹¹¹ koje neće moći ni na kakav način utjecati na ambicije Izraela i ni u kakvom pogledu pomoći Palestincima.¹¹²

Sinaj II je potpisan 4. kolovoza 1975. u Ženevi. Demilitarizacija kanala i prostora oko njega označila je potpunu nemogućnost uspostavljanja bilo kakvog vojnog pritiska od strane Egipta, te je njegova uloga u Arapskoj borbi efektivno završena. U isto vrijeme u ugovorima SAD-a i Izraela potonjima je obećana ogromna financijska i vojna pomoć (iako je i dotadašnja pomoć u vojnom pogledu bila ogromna), te odbijanje legitimiteta PLO-a¹¹³ sve dok isti ne prizna legitimitet Izraela, kojime onda efektivno negira vlastiti. PLO-u je trebalo trinaest godina da se izvuče iz ove diplomatske stupice. SAD-e je u pogledu dogovora sa Sirijom formalno potvrdio svoju potporu Izraelu da neće vraćati granice iz 1967. godine, tj. Golan, te diplomaciju bilateralnih sporazuma preferiranu s izraelske strane, a što je, isključenjem PLO-a, automatski

¹⁰⁸ UN rezolucija 242 traži povlačenje Izraelskih vojnih snaga iz teritorija okupiranih u ratu 1967. godine bez specificiranja detalja oko širine povlačenja. UN rezolucija 338 ponavlja zahtjev za implementacijom rezolucije 242 i poziva na mirovne pregovore zaraćenih strana.

¹⁰⁹ P. Seale, 1988, str. 250-251; Sigurnost i dominacija su u ovom kontekstu i u ovom vremenu izraelske borbe protiv Arapa sinonimi.

¹¹⁰ U tom je vremenu bila riječ o dogovorima Sinaj I i Sinaj II. Do konca desetljeća, ono što je tada početo, bit će finalizirano u Camp David sporazumu iz 1979. godine.

¹¹¹ Arapski nacionalizam, borba protiv Izraela i solidarnost s Palestincima bila je svojevrsna politička svetinja kod velikog dijela vodstva arapskih zemalja i većeg dijela populacije na što ukazuju ostavke ministara u Sadatovu kabinetu 1977. godine zbog njegova posjeta Jeruzalemu, reakcije Arapske i Muslimanske lige koje su iz članstva izbacile Egipat, te naposljetku i sami atentat na Sadata 1981. godine kao posljedica nezadovoljstva njegovom "antiarapskom" politikom.

¹¹² P. Seale, 1988, str. 255-257.

¹¹³ PLO je Palestinska organizacija vođena Yaser Arafatom koja se borila protiv Izraela za oslobođanje Palestine djelujući putem terorizma kao i sporadičnih napada na pripadnike Izraelskih snaga. Do crnog rujna 1970. godine sjedište im je u Jordanu kada su se premjestili u Libanon gdje su ostali do 1982. kada su zbog intervencije i pritiska Izraela za vrijeme Libanonskog građanskog rata evakuirani u Tunis.

značilo da je bilo kakav sporazum u nedvosmislenoj dominaciji izraelske politike, bilateralan i isključiv za dvije najznačajnije težnje Assadove diplomacije, dakle palestinskog pitanja i povratka Golana sankcioniran i poduprt od strane vlade SAD-a.

Iluzije Arapa, a posebice Assada u pogledu diplomatske pomoći i kakvog takvog neutralnog stava politike SAD-a za dugo vremena su bile srušene. Iako je Assad ostavio diplomatski kanal s administracijom SAD-a, odnosi su dviju država, zapravo povjerenje, popravljani tek krajem 1980-ih. Izraelsko-egipatski sporazum se pokazao krucijalnim diplomatskim događajem Arapsko-izraelske borbe, čiji je značaj poprimio dijametralno suprotne interpretacije. S jedne strane, interpretira se kao veliki proboj prema postizanju Arapsko-izraelskog mira, a s druge strane kao suštinska prepreka istome miru.¹¹⁴

5. Građanski rat u Libanonu

Početak 70-ih Libanon je u na Zapadu glasio kao najslobodnija arapska država, s razvijenom demokracijom i širokim osobnim slobodama kao i slobodom tiska, rijetkom pojavom na Bliskom istoku. No, u stvarnosti je Libanon također i široko podijeljena država sa slabom središnjom vlasti i s mnoštvom frakcija na svim mogućim crtama diversifikacije sa svojim milicijama čija je snaga prelazila mogućnosti ionako slabe središnje vlasti i službene Libanonske vojske. Osim toga, korupcija je bila norma.¹¹⁵

Nekoliko se ključnih elemenata nestabilnosti Libanona može utvrditi. Prvi element je već spomenut, i radi se o gruboj podjeli na maronitske kršćane, sunite, druze, šijite i Palestine. Nacionalni Libanonski identitet se nije razvio. Pri nastanku Libanona za vrijeme Francuskog mandata maroniti su (po kojima i za koje je Libanon stvoren) tvorili većinu stanovništva (svega 51%) i kao takvi su dobili veću političku moć negoli ostali entiteti od kojih su suniti bili dominantno zastupljeni u podjeli vlasti. No, 70-ih je zbog prirodnog prirasta, posebice siromašnih šijita ali i prisutnosti i prirasta palestinskih izbjeglica, koji su uglavnom ostali u kampovima (sa 130 tisuća 1948.-1949. godine podigli su se na 400 tisuća 70-ih), muslimani su konstituirali većinu stanovništva. Maroniti svoje privilegije nekadašnje političke većine nisu htjeli propustiti, a da bi stvari bile gore, PLO je iz Libanona vršio terorističke napade na Izrael, kao i internacionalne napade na izraelsko stanovništvo i dužnosnike što je poticalo konstantne

¹¹⁴ P. Seale, 1988, str. 258-259.

¹¹⁵ J. McHugo, 2015, str. 102.

odmazde usmjere gotovo isključivo prema Libanonu gdje je bilo sjedište PLO-a. Štoviše, od 1968. do 1974. godine zabilježena su četrdeset i četiri veća napada Izraelskih snaga, uglavnom ratnog zrakoplovstva, na libanonski prostor sa skoro devetsto poginulih libanonskih i palestinskih civila.¹¹⁶

Izraelci su odmazdom nastojali natjerati središnju vlast da kontrolira i onemogući daljnje terorističke akcije. Za to Libanonska vojska vjerojatno nije bila niti spremna, a nije bilo niti konsenzusa s obzirom da su za ugušivanje palestinske gerile silom bili maroniti dok su muslimani, može se reći arapski nacionalisti dominantno bili za potporu i zaštitu Palestinaca.¹¹⁷ Libanonski građanski rat je počeo u ožujku 1975. za vrijeme štrajka muslimanskih ribara u Sidonu na koje je vojska zapucala na što je PLO odvratio pokušajem atentata Pierre Gemayela¹¹⁸ i ubojstvom trojice pripadnika Falange, a na što su pripadnici Falange odgovorili ubojstvom dvadeset osam palestinskih civila. Veliki broj ljudi, posebice civila izgubio je život isključivo na temelju etničke i religijske pripadnosti. Arapsko-izraelski sukob je dotakao i Libanon čije su se vojne snage uskoro raspale kao i ostatak zemlje podijelile po naoružanim etničkim, stranačkim ili religijskim formiranim paravojnim frakcijama.¹¹⁹

Početna fragmentacija snaga je utvrđena u dvije osi. Falanga pod Pierrom Gamayelom u savezu s Izraelom od kojih su dobivali pomoć u naoružanju i ostalim sredstvima, te Nacionalni pokret, zapravo koalicija lijevih arapskih partija pod vodstvom Kemala Jubmalta (vođe druza) u suradnji s palestinskom gerilom.¹²⁰ Napredovanje PLO-a i lijeve koalicije u sukob je uključilo susjede rivale, Siriju i Izrael. Intenziviranjem sukoba Assad se suočava s dva moguća scenarija. Pobjedom maronita koji bi uspostavili posebnu zemlju s Izraelskim protektoratom, što će reći poraz, te pobjedom arapskih snaga koje će u sukob uključiti Izrael, što će uvući Siriju i što će isto tako rezultirati porazom. Nadalje, preko američkog ambasadora Izraelci su poslali poruku Assadu da će Sirijsku intervenciju Izraelci shvatiti kao prijetnju sigurnosti Izraela. Kissingeru, Rabinu i Assadu je bilo u interesu da se sukob, novi Arapsko-izraelski rat ne ponovi, Assadu

¹¹⁶ Ibid, str. 102-103; P. Seale, 1988, str. 275; J. A. Shopu, 2018, str. 129.

¹¹⁷ P. Seale, 1988, str. 274; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 357; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 383.

¹¹⁸ Pierre Gamayel je vođa Maronitske paravojne organizacije Falanga.

¹¹⁹ J. McHugo, 2015, str. 103; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 359; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009., str. 385.

¹²⁰ P. Seale, 1988, str. 271.; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 384.

zbog straha od poraza, a Izraelu zbog straha od ugroze Egipatsko-izraelskog sporazuma koji je bio u tijeku.¹²¹

Početni stav i pozicija Izraela kao i državnog tajnika Kissingera je bila odvrćanje Assada od intervencije u Libanonu pod prijetnjom intervencijom Izraela. No, Kissinger osmišljava drugi plan i zaokreće strategiju, te na svoju stranu pridobiva izraelsko vodstvo. Naime, umjesto straha od izraelske intervencije u slučaju intervencije Sirije, trebalo je ponukati Assada na intervenciju i rješavanje Palestinskog elementa tako da Izrael ne bude ponukan sam intervenirati. To bi u arapskom svijetu diskreditiralo Assada, dakle donijelo još više pomutnje među Arapima i u isto vrijeme riješilo pitanje palestinske gerile. Ovaj je strateški obrat poznat kao dogovor crvene linije, nepisani i neformalni dogovor SAD-a, Izraela i Sirije o uvjetima ulaska i intervencije Sirijske vojske u Libanon bez straha od intervencije Izraela.¹²²

Dogovor je postignut preko Kissingera, a ograničavao je prisutnost Sirijskih trupa na sjeverni Libanon, zabranio dovođenje protuzračnog raketnog sustava i ograničio upotrebu avijacije i mornarice. No, on je efektivno označio poziv na intervenciju. Nakon što je dobio zeleno svjetlo za intervenciju, Assad se prvo sastaje s Jumblatom, vođom ljevice koji mu oduševljeno govori o savezu svih antimaronitskih snaga, o nadolazećoj pobjedi i rješavanju maronita, te odbija Assadove molbe o pomirbi i prestanku sukoba. Jumblat kao i PLO nisu svjesni da bi takav razvoj situacije bio još pogubniji i za Palestince kao i Libanon pa posljedično i Assada jer bi uključio i SAD-e i Izrael u obranu kršćana. Assad je, ako se u obzir uzmu svi ostali vođe arapskih zemalja, daleko najviše pomogao palestinskim pothvatima. Spasio je gerilu od istrjebljenja u Jordanu, slao im je oružje i potporu protiv izraelskih napada i uključivao je povratak pitanja Palestinaca u gotovo sve diplomatske zahtjeve u eventualnim pregovorima. No, njihova ratobornost je bila sigurnosna opasnost koju Assad nije mogao tolerirati. Kao i s Jublattform sastanci s Arafatom nisu urodili plodom. Za Arafata je borba protiv maronita u Libanonu bila borba protiv Izraela, tj. borba za Palestinu od koje se nije dao osujetiti.¹²³

Nakon diplomatskog neuspjeha s Arafatom i Jublattform, 31. svibnja 1976. Assadove trupe ulaze u Libanon i odmah ruše opsade kršćanskih punktova koje su opsjedale palestinske i ljevičarske paravojske. Kao što je bilo i za pretpostavljanje, pothvat je bio nepopularan, i kod kuće je generirao najgoru unutarnju krizu svoje vladavine o kojoj će biti riječi u sljedećem

¹²¹ P. Seale, 1988, str. 276-278.

¹²² Ibid, str. 279; J. McHugo, 2015, str. 104.

¹²³ P. Seale, 1988, str. 280-283.

poglavljju. Na svakom je koraku napredovanja pozivao lijeve i palestinske snage da se povuku kako bi izbjegao veći sukob. Kada su Palestinci odbili njegove molbe, doveo je topništvo i avijaciju na bojište i uspostavljao kontrolu. Nakon zasjede u Sidonu, u kojoj su uništena dva a zarobljeno više tenkova i ubijena posada, te još nekih incidenata, Assadova je politika prema Palestincima zaoštrena. Nakon Assadove intervencije maroniti su u opsadi palestinskog kampa u istočnom Bejrutu odgovorni za smrt oko tri tisuće civila, od kojih su mnogi ubijeni nakon zauzimanja kampa.¹²⁴

Kissingerova procjena oko ranije spomenutog dogovora crvene linije pokazala se ispravnom. Assad je braneći maronite i boreći se protiv Palestinaca preko noći izgubio kredibilitet u očima arapskog svijeta, a Sadat je s njim prekinuo odnose optuživši ga za genocid. Irački predsjednik Sadam Hussein je poslao vojsku na granice, a Jumblatt je Sirijsku vladu nazvao fašističko-militarističkim režimom i skupa s palestinskim vođama pozvao na sveopći rat protiv Damaska. Dalje, mnoge su sirijske ambasade pretrpjele napade od PLO-simpatizera, a stizali su izvještaji o restrikciji financijske i naftne pomoći od arapskih država.¹²⁵

Antisirijske demonstracije u Bejrutu su buknule. Assad je veliku političku štetu pretrpio dvjema optužbama; prvom da je u suradnji s Amerikancima, drugom da pomaže maronitima jer su manjina kao i alaviti u Siriji. Assadova je motivacija bila čisto geopolitičke prirode, tj. usmjerena k sprječavanju intervencije Izraelske vojske. Osim toga, ohladili su se odnosi i sa Sovjetima, i to posebice zbog vođe Jublatta koji je bio veliki ljevičar, ideološki blizak komunizmu. Sovjeti su teško podnijeli da se njihovi saveznici na Bliskom istoku međusobno sukobljavaju, i to sovjetskim oružjem, te su ohladili odnose i izvoz oružja do 1978. godine i pozvali Assada, ljevicu i Palestince više puta na prekid vatre. U kolovozu i listopadu 1976. Assad je izvršio nekoliko uspješnih ofenziva nakon kojih je prihvatio saudijski poziv na mirovne dogovore.¹²⁶

Unatoč optužbama i animozitetu koji je doživio u listopadu 1976., u Rijadu je njegova prisutnost u Libanonu legitimizirana i njegove su trupe prepoznate kao *Arab deterrent force*¹²⁷ koje su Saudijska Arabija i Kuwait obećali financirati. U sljedećih su mjesec dana Assadove snage upale u zapadni Bejrut, te slomile snage lijeve koalicije čime su borbe na neko vrijeme

¹²⁴ Ibid, str. 283-284.

¹²⁵ Ibid, str. 285.

¹²⁶ Ibid, str. 286-287.

¹²⁷ D. Roberts, 1987, str. 117; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 360.

prestale. Vođa lijevice Kamal Jumblatt je ubijen sljedeće godine što je pogodovalo Assadu jer je njegov sin Walida u rivalstvu između Izraela i Sirije izabrao arapsku stranu. Assadova strategija isključivanja Izraela iz sukoba naposljetku nije uspjela jer je Izrael naposljetku ipak intervenirao, 1978. i 1982. godine o čemu će biti riječi u sedmom poglavlju. Osim toga, s maronitskim paravojskama Izrael je bio u gotovo pa otvorenom savezu, pružao im veliku financijsku i vojnu pomoć, a na jugu Libanona je uspostavio obrambenu zonu po kojoj su izraelske patrolne slobodno prolazile i koju je čuvala proizraelska maronitska paravojska.¹²⁸

6. Islamistička pobuna 1977.-1982.

Teškoj vanjsko-političkoj stvarnosti Sirije, odnosno njenog vodstva treba nadodati i tešku, za Assadove vladavine i najtežu, situaciju kod kuće. U ljeto 1976., dakle za vrijeme Libanonske intervencije, u Siriji su sve učestaliji sporadični napadi uglavnom usmjereni prema alavitima, prominentnim članovima stranke. Takvi sporadični manji napadi traju do 16. lipnja 1979. kada islamisti vrše masakr nad časničkim kadetima vojne škole u Alepu, u kojima je život izgubilo više od trideset dva kadeta nakon kojega je nasilje dobilo na intenzitetu, zapravo krvavosti i postalo svakodnevice.¹²⁹

Gerila je sistematski ubijala partijske članove i one koji su radili za državu, čak je i manji broj Sovjeta stradao. Atentata i pokušaja atentata je bilo mnoštvo, i većina je visokih dužnosnika imala neugodnih susreta s islamistima. Na islamistička ubojstva je sigurnosna služba odgovorila istom mjerom, te je do 1981. godine eliminirala dvije tisuće islamista zatvorivši ih nekoliko tisuća. Onda kad je već bilo jasno da se režim neće moći samo tako srušiti, pokušali su podići sveopći ustanak po svim gradovima u kojem su najslabiji rezultat imali u Damasku.¹³⁰ Trgovci i poslovni ljudi Damaska, prvenstveno suniti, imali su veće koristi od režima negoli je to bilo slučaj s kolegama u Alepu i Hami. Do početka 80. godine Assad je nastojao riješiti situaciju sa što je moguće manje upotrebe sile, no novonastale prilike i intenzitet pobune potaknuo ga je da svoju dosadašnju politiku pomirbe prekine u korist upotrebe sveopće vojne sile. Početkom 80. godine na partijskom sastanku je prevladalo Riafovo¹³¹ inzistiranje na vođenju sveopćeg rata protiv svih neprijatelja režima. U preuzimanje te zadaće uključena je Sirijska vojska s teškim

¹²⁸ P. Seale, 1988, str. 288-289.

¹²⁹ Ibid, str. 316.

¹³⁰ Ibid, str. 324-325.

¹³¹ Riaf al-Assad je bio brat Hafez al-Assada koji je do sukoba braće 1984. godine bio po moći i utjecaju druga osoba režima, a pod zapovjedništvom je držao Obrambenu brigadu koja je tvorila elitne postrojbe Sirijske vojne sile.

naoružanjem kako bi se istjerala i eliminirala urbana gerila. Dalje, oružje je dijeljeno ulicama za one koji su se opredijelili za režim tako da urbana islamistička gerila gubi prednost neutralnog terena. U Alep je stiglo deset tisuća vojnika s oklopnim vozilima i ugušilo pobunu. Za guvernera je Assad postavio cijenjenog lokanog arhitekta i atmosfera u gradu je popravljena iako je vojska na ulicama ostala punih godinu dana.¹³²

Naoružano stanovništvo koje je stalo na stranu režima uvelike je pomoglo očuvanju vlasti. U lipnju 1980. Assad je preživio pokušaj atentata, tj. dvije granate i paljbu iz strojnice od kojih su ga zaštitili čuvari s tim da se jedan bacio na granatu i tako ga spasio od smrti. Odmazdu za napad na predsjednika promptno je izvršio brat Rifaat koji je poslao komandose svoje Obrambene brigade u zatvor Palmiru gdje je pogubljeno više od petsto zatvorenika, dakako sve članova Muslimanske braće.¹³³ Sljedeći mjesec je pripadanje navedenoj organizaciji proglašeno kaznenim djelom sa smrtnom kaznom, a rok koji je dan za odstupanje iskoristio je samo manji dio islamista. Većina je ostala boriti se. Sirijski je režim osim odmazde unutar granica pogubio i neke bitne ličnosti upletene u pobunu u Jordanu i Libanonu. Atentati su izvršeni i u Njemačkoj i Francuskoj. Kritičizam suosnivača stare Baas stranke bio je neoprostiv. U proljeće 1980. islamističke snage su se regrupirale pozivajući na sveopći rat protiv Assada obećavajući demokraciju, slobodu govora i islamsku državu. Imali su simpatizere u mnogim arapskim državama u kojima su obitavali i vođe pokreta. Najveći uspjeh islamskog fronta, sastavljenog i pregrupiranog 1980. godine od pripadnika Muslimanske braće, sunitskih religijskih autoriteta i ostalih proislamskih elemenata bio je niz terorističkih napada na Damask, zapravo na sve značajnije vladine zgrade glavnog grada. Kada su 6. listopada pripadnici Muslimanske braće u Kairu ubili Sadata, Braća u Siriji su Assadu prijetili istom sudbinom.¹³⁴

U noći s 2. na 3. siječnja 1982. u Hami islamisti su dočekali vladine snage koje su dolazile i iz zasjede ih napali. U isto su vrijeme iz džamija pozvali na *jihad*¹³⁵ ćelije u čekanju, opsjedajući i ubijajući sve one iz režima koje su mogli, policijsku stanicu i ostale zgrade, te su odbijeni tek kod guvernerove palače. Assadova vlast u Hami je pala preko noći u do tada

¹³² Ibid, str. 326-327; J. McHugo, 2015, str. 121.

¹³³ Muslimanska braća je Sunitska islamistička organizacija nastala 1920. godine u Egiptu iz kojega je proširila djelovanje i u druge arapske zemlje, uključujući i u Siriju, u kojoj su u pobuni 1982. godine imali vodeću ulogu.

¹³⁴ P. Seale, 1988, str. 328-331; D. Roberts, 1987, str. 115-116.

¹³⁵ Jihad u političkoj domeni označava islamsko opravdano podizanje pobune ili ulazak u sukob s nemuslimanima. Dakle, u kontekstu pobune u Hami sekularni Baas režim je promatran kao ateistički, tj. nemuslimanski zbog čega je bilo moguće pozvati na Jihad, tj. na Sveti rat.

najvećem ustanku za vrijeme Assadova režima. Pobuna u Hami je potresla režim. Grad je trebalo osvojiti i istrijebiti snage otpora. Borbe u Hami su se vodile tri tjedna. Prvi je tjedan uspostavljena kontrola, a druga dva tjedna su grad u opsadi pripadnici *mukhabarata* i vojske “čistili“ od svih islamističkih elemenata. Veći dio grada je uništen, mnoštvo je civila poginulo, pod pretpostavkama od pet do deset tisuća iako brojke idu i do trideset osam tisuća ako je vjerovati svjedočenju Riafa al-Assada čije su Alavitske postrojbe bile okosnica napada. Nakon uspostave vlasti i “čišćenja“ pobunjenika Assad je naredio obnovu grada kojemu su proširene konture, izgrađene nove zgrade, obnovljene dvije džamije i velika katolička crkva, te otvoreni zajednički muško-ženski dormitoriji. Hama je bila centar islamskog tradicionalizma kojega je trebalo silom iskorijeniti.¹³⁶

Assad je bio uvjeren kako ovo nije bio isključivo domaći rat. Okolne snage su se udružile, potpomogle i poduprle ovaj sukob, te iskoristile islamiste za svoje ciljeve. Već je dvije godine ranije Assad optužio CIA-u za sabotaze i subverzije u Siriji optužujući ih za imperijalizam. No, Assadove konotacije nisu bile potpuno paranoične. Njegovo političko okruženje sastojalo se od otvoreno neprijateljskih odnosa s Izraelom, nezadovoljstva Libanonskih frakcija, zaoštrenih odnosa s Jordanom kao i Irakom (Assad je podupro Ajatolahov režim u Iranu), te k tome zbilja se velika migracija ljudi nezadovoljnih režimom u susjedstvo i u druge arapske zemlje koje su ih primile. Nadalje, gerila iz ove pobune koja je kulminirala u Hami obučavana je u drugim arapskim zemljama od kojih su dobili novčana i vojna sredstva. Na sprovodu Josipa Broza Tita 1980. godine Assad je silovito optužio jordanskog kralja Husseina da je imao ruku u prolivenoj krvi u Siriji što je on pet godina kasnije i priznao.¹³⁷

Veće količine zaplijenjenih i uništenih vozila pobunjenika su došle iz Iračke vojske, a sirijski su helikopteri u više navrata presreli iračke pošiljke oružja. Dalje, ne samo da su presretene pošiljke naoružanja iz Libanona kroz maronitkse kanale, što će reći izraelske, nego je zaplijenjena i određena količina naoružanja SAD-a koji je negirao da su ih prodavali pobunjenicima, a zahtjev da odgovore kome su prodali oružja s pronađenim serijskim brojevima oni su odbili.¹³⁸

Osim vanjskih, prilično teških okolnosti, pobuni u Siriji su dakako pogodovali i unutarnji elementi nezadovoljstva. Kao što je već navedeno, okosnica pobune je bila gotovo pa isključivo

¹³⁶ P. Seale, 1988, str. 332-334; J. A. Shopu, 2018, str 128; J. McHugo, 2015, str. 121.

¹³⁷ P. Seale, 1988, str. 335.

¹³⁸ Ibid, str. 336.

vezana za islamske elemente, još specifičnije sunitske. Baas revolucija je ostavila mnoge nezadovoljnima. U prvim revolucionarnim godinama veći je broj zemljoposjednika izgubio veće količine zemlje i imovine u preraspodjeli zemlje seljacima, a stara sunitska bogata elita je preko noći izgubila sav utjecaj i političku moć koju je stoljećima uživala. Nadalje, Assadovom socijalnom politikom posebice su nezadovoljni bili trgovci u Alepu koji je ekonomski i politički marginaliziran u korist Damaska, a da bi stvar bila gora, dojučerašnji seljaci (misli se dakako na alavite) na njihove oči, preko korupcije i vladinih koncesija, bogatili su se preko svake mjere dok su oni iz tog pothvata ostali izostavljeni. Treba ipak napomenuti kako je sunitska trgovačka klasa u Damasku prošla puno bolje uključivši se s alavitskim vojnim i partijskim elementima u državni biznis i tako, s obzirom da je od režima imala koristi, ostala izvan sukoba.¹³⁹

Drugi element, po važnosti možda i značajniji, bila je sekularna priroda Baas režima. Kao što je već spomenuto u prvom poglavlju, suniti nisu alavite često niti smatrali ili priznavali muslimanima, a njihove su politike, iako je u javnom nastupu prvenstveno Assada bilo opreza pa čak i pijeteta, dominantno bile progresivne i neprihvatljive za dio islamske sunitske populacije. Tako je šakom i kapom u pobuni korišten *takfir*, tj. optužba za bezvjerje koja je označavala apostate (otpadnike od vjere) koji su napustili muslimansku zajednicu i kao takvi zaslužili smrt. Islamisti su tako optužili Baas stranku za subverziju muslimanskog društva kojega su nastojali pretvoriti u ateističko. *Coup de etat* šijitske "braće" u Iranu (šijitsko-sunitski animozitet kasnijeg je nastanka) islamisti su prihvatili kao poticaj i ohrabrenje prema izvršenju njihove vlastite dužnosti da presude kraju bezbožnom režimu i da umjesto ateističkog Baas režima stvore primjerenu islamsku državu.¹⁴⁰

Alaviti su bili esencijalni oslonac u preživljavanju režima za vrijeme pobune islamista. Sunit Abdul Khaddam, svojevremeni ministar vanjskih poslova je tvrdio da se al-Assadov režim ne treba promatrati kao dominacija jedne konfesije nad drugim nego jednog čovjeka nad ostalima. Oni su ovisili za svoje pozicije o Assadu kao što je Assad ovisio o njihovoj lojalnosti. Iako su zakoni postojali, njihova primjena će ovisiti o tome protiv koga je usmjeren. Ljudi režima, oni bogati i moćni će biti uglavnom izvan dosega zakona. To je posebice istina kada je govor o sigurnosnim službama čija je prisutnost i moć u državi postala gotovo pa svemoćna i

¹³⁹ Ibid, str. 319; J. McHugo, 2015, str. 120.

¹⁴⁰ J. McHugo, 2015, str. 120.

potpuno izvan zakona. Od ovog vremena pobune *Mukhabarat* postaje sveprisutni element i opasnost u životu i stvarnosti sirijskog čovjeka.¹⁴¹

Neprijatelja i opasnosti za režim Hafez al-Assada je sasvim sigurno bilo, i koliko da je režim bio paranoičan, toliko je i stvarnost za to davala povoda. Opasnosti su vrebale ponajviše od arapskih država koje su davale utočište sirijskim disidentima, prvenstveno Irak i Jordan, ali i Saudijska Arabija, te dakako Libanon kao zemlja u ratu s mnogim neprijateljima Assada. Osim arapskih, tu se nalazi i Izrael koji će iskoristiti svaku priliku za slabljenjem jednog od svojih smrtnih neprijatelja, dakle jake Sirije, kao i CIA-a čija je prisutnost u prošlosti evidentirana.¹⁴²

7. Nastavak Libanonskog sukoba

7.1 Uvertira u drugu fazu Libanonskog građanskog rata

Relativno mirna situacija u Libanonu nakon intervencije Assada koji je primirio Palestince i lijevu koaliciju nakon smrti njihovog vođe nije potrajala. Palestinci su nastavili provoditi terorističke napade, pa je tako nakon otmice izraelskog putničkog aviona i drugih terorističkih napada, u ožujku 1978. Izrael intervenirao i u operaciji *Litani*, koja je brojala dvadeset pet tisuća trupa, okupirao Južni Libanon. Cilj operacije, dakle rušenje PLO-a nije bilo uspješno i jedina posljedica intervencije bila je pojava mnogobrojnih izbjeglica dominantno šijitskog etniciteta (sveukupno dvjesto tisuća ljudi) čiji je animozitet prema Izraelu postao tlo na kojemu će se u sljedećim godinama pojaviti šijitske paravojne formacije s visokom potporom stanovništva, a s kojima i danas traju sukobi. Izraelci su se naposljetku povukli, a Assad je zbog straha od novog Izraelsko-sirijskog rata ostao po strani.¹⁴³

U međuvremenu su se odigravale posljednje diplomatske sheme vezane za Egipat koji je već Sinajem II i uvjetima istoga strateški izbačen iz Arapsko-izraelskog sukoba da bi u sljedećim godinama, dakle 1978., bio potpisan Camp David sporazum, a 1979. godine i konačan finalni Izraelsko-egipatski mir. Egipat je izbačen iz Arapske lige, a sve posljednje nade vezane za postizanje Arapsko-izraelskog sveobuhvatnog mira su umrle neuspjehom Carterove¹⁴⁴ obećavajuće inicijative koja je pala pod pritiskom nove, ekstremnije politike novog izraelskog

¹⁴¹ Ibid, str. 123.

¹⁴² Ibid, str. 122-123.

¹⁴³ P. Seale, 1988, str. 312; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 387.

¹⁴⁴ James Earl Carter je bio predsjednik SAD-a od 1977. do 1981.

premijera Begin koji na vlast dolazi 1977. godine i s kojim će se Assad uputiti u mukotrpnu borbu za Libanon iz koje će izaći kao pobjednik.¹⁴⁵

Izolirani Assad, u eminentnoj opasnosti od novog sukoba s Izraelom, produbljuje odnose sa Sovjetskim Savezom, te u listopadu 1980. s Brežnjevom u Moskvi potpisuje dvadesetogodišnji ugovor o prijateljstvu i suradnji. Građanski rat u Libanonu i mogućnost nove intervencije Izraela kao i novog sukoba s Izraelom ga je prisilila na užu suradnju sa Sovjetima koju je do tada u tom opsegu odbijao. Nadalje, uspostavio je dobre veze s Gadafijem, i potpisao ugovor s Libijom, Alžirom, Jemenom i PLO-om iniciran posjetom Sadata gradu Jeruzalemu koja je od strane Arapa percipirana kao izdajnički čin.¹⁴⁶

Za Assada je krucijalno bilo onemogućiti daljnje sporazume Izraela s arapskim susjedima jer je svaki utjecaj Izraela nova točka ili fronta opasnosti prema Siriji. Assad je s tim ciljem poslao vojsku na granicu s Jordanom krajem 1980. godine kad je jordanski kralj Huseyn nastojao dobiti privolu arapskog svijeta za mir s Izraelom. Najznačajnija točka Assadove nove politike ostaje paritet s Izraelom. Assad je mir Egipta s Izraelom percipirao kao kapitulaciju Sadata i Egipatskog vodstva radije negoli uspostavljanje mira. Paritet, iako prvenstveno usmjeren na vojnu silu i strateški položaj je uzimao u obzir i razvoj diplomatskih veza, utjecaja i savezništva, razvoj tehnologije i edukacije. Cionističkom projektu je trebalo suprotstaviti Arapski sirijski projekt. Status quo u kojem nema ni mira ni rata je bolji negoli je to neuspjeli rat (koji je mogućnost sve dok se ne uspostavi paritet) ili popustljiva diplomacija koja je zbog neuspostavljanja pariteta ustvari kapitulacija.¹⁴⁷

Dakle, Assad drži kako je jedino putem uspostavljanja vojnog i vanjsko-političkog pariteta s Izraelom povoljan diplomatski rezultat moguć, a to je političko promišljanje i strategija uključivala i Palestine koji bez potpore arapskog svijeta neće moći prevladati svoj podčinjeni status, čak i u slučaju dogovora koje su Izraelci ionako odbijali.¹⁴⁸

Intenziviranje odnosa sa Sovjetskim Savezom u isto vrijeme prati i savez s iranskim šijitskim režimom, kontroverznim i slabo shvaćenim i kod kuće i u arapskom svijetu. Assad je već prije uspostavljanja vlasti šijitskih islamista, koji su bili drugačija grana islamizma, u Teheranu pomogao nekim budućim vodećim ličnostima kao i samom Ayatollahu, a i bio je i u

¹⁴⁵ P. Seale, 1988, str. 290-301, 309.

¹⁴⁶ Ibid, str. 346; D. Roberts, 1987, str. 124.

¹⁴⁷ P. Seale, 1988, str. 347.

¹⁴⁸ Ibid, str. 348.

vrlo dobrim odnosima sa šijitima u Libanonu koji se za rata nisu priključili Jumblattovoj ljevici protiv koje je Assad intervenirao. Nadalje, nije bio blagonaklon prema sunitskim elementima u susjedstvu jer su pomagali islamističku pobunu koja je u to vrijeme razdirala Siriju, a u tome je prvenstveno bio značajan Irak prema kojemu je savez s Iranom bio svojevrsna protuteža. Dakako i iranski je režim bio u teškim odnosima s Irakom, a geopolitički su zemlje pozicionirane dovoljno blizu za užu suradnju no dovoljno daleko kada je riječ o interesnim zonama, tj. zonama u kojima su oba partnera nastojala proširiti svoj utjecaj. Assadov je novi partner, za razliku od Šahova režima,¹⁴⁹ anticionistički i antiimperijalistički nastrojen, te će kao takav biti vrijedan saveznik u oronuloj političkoj situaciji izazvanoj kapitulacijom Egipta (u Assadovoj percepciji). Assadov je stav potvrđen prvim vanjsko-političkim odlukama Ayatollaha Homeinija o raskidanju prijašnjih ugovora sa SAD-om (nazvavši ga sotonom) čiju je ambasadu u Teheranu predao PLO-u, i sa Izraelom, a zaustavio je i izvoz nafte.¹⁵⁰

S druge strane odnosi s Irakom su bili dominantno loši. Rivalstvo je bilo partijsko, konfesionalno i osobno.¹⁵¹ Sadamovu vojnu kampanju na Iran Assad je osudio kao krivi rat protiv krivog protivnika u krivo vrijeme inzistirajući kako se rat mora prekinuti držeći da se Arapi trebaju boriti u svetom ratu za Palestinu. Rat između Iraka i Irana je Assadovo prijateljstvo s Iranom intenziviralo tako da je od Moskve skupa s Libijom dobio dopuštenje o prodaji sovjetskog oružja Iranu kojemu je naoružanje uskoro krenulo pristizati sa svih strana (i od Izraela i SAD-a), a između ostalog, Sovjeti su bili oduševljeni izbacivanjem američke ambasade iz Teherana. Assad je poslao i svoje tajne službe na akcije protiv Iraka, a Sadam je na razvoj situacije odgovorio raskidanjem odnosa sa Sirijom i istjerivanjem ambasade u Bagdadu.¹⁵²

Izrael je nastavio sa strategijom suradnje s Iranom i nakon revolucije i iza zavjesa (bez znanja SAD-a) prodavao oružje što je uskoro tajno odobrila i administracija SAD-a skupa s još većim i jačim naoružanjem. Jednako kao što je Sinajem II i pregovorima s Egiptom anulirala jednog arapskog protivnika, tako je i u interesu bila i marginalizacija Iraka kao mogućeg Sirijskog saveznika. Sadam je u rat krenuo s podacima obavještajnih službi o rasulu Iranske

¹⁴⁹ Ayatolah Homeini u islamskoj revoluciji 1979. godine ruši vlast Šaha Reze Pahlavija čija je vlada bila prozapadno i sekularno orijentirana s dobrim diplomatskim i trgovačkim odnosima sa Zapadom.

¹⁵⁰ Ibid., str. 351-357; David Roberts, *The Bath and the Creation of Modern Syria*, Croom Helm, London & Sydney, 1987., str. 119-120; Jubin Goodarzi, *Syria and Iran*, Tauris Academic Studies, London, 2006., str. 134-135.

¹⁵¹ P. Seale, 1988, str. 351-357; D. Roberts, 1987, str. 119-120.

¹⁵² P. Seale, 1988, str. 357-358.

vojske, a koje su u stvarnosti bile dezinformacije Izraelskih tajnih službi preko američkih kanala. Naime, nakon opsade američke ambasade Amerikanci će se gotovo pa u potpunosti oslanjati na podatke izraelskih agenata u Iranu.¹⁵³

7.2 Beginov Libanonski rat

Izraelski premijer Menahem Begin dolazi na vlast 1977. godine i u svom prvom mandatu (1977.-1981.) finalizira proces izbacivanja Egipta iz Arapsko-izraelskog sukoba, da bi u drugom mandatu to isto trebao učiniti i s Libanom. U ideološko-ekspanzionističkom pothvatu ujedinjenja Judeje i Samarije, dakle kolonizacije Zapadne obale su preostale dvije prepreke, palestinska gerila i Assad s kojima se trebalo obračunati.¹⁵⁴

U travnju 1981. izbija Libanonska raketna kriza koja nastaje nakon okršaja Assadovih snaga i Gamayelove Falange¹⁵⁵ u Biqa dolini na koji reagira Izraelsko zrakoplovstvo koje ruši dva sirijska helikoptera i napada PLO-ove položaje u zapadnom Bejrutu što izaziva već poznati domino efekt odmazdi u kojima su žrtve uglavnom civili. Sukob je zaustavljen na 11 mjeseci intervencijom američkog diplomata Habiba koji je postigao u srpnju 1981. trostrani sporazum između Assada, Begin i Arafata.¹⁵⁶

Begin na poziciju ministra obrane stavlja ratobornog Ariel Sharona koji je s Beginom dijelio spomenutu viziju provedivu po samom sadržaju samo silom. Tri su se cilja iskristalizirala, za čije je izvršenje trebalo poslati Izraelski IDF. Prvo, zbog otpora prema kolonizaciji Zapadne obale trebalo je kompletno istrijebiti PLO-ove snage u Libanonu. Drugo, trebalo je instalirati proizraelsku vladu pod Bashirom Gamayelom¹⁵⁷ s kojom će Izrael potpisati sporazum, i treće prvo vojnim putem istjerati Sirijske snage iz Libanona, a onda i političkim načinom vazalnog maronitskog režima izbrisati sav utjecaj Assada u Libanonu.¹⁵⁸

Kreirana je tajna operacija *Big Pines* čiji je doseg skrivan ne samo od javnosti, nego i od većine ljudi iz kabineta s obzirom da je bilo mnogo protivnika, uključujući i administraciju SAD-a, od operacije tolikog opsega kao i upotrebe Izraelske kopnene vojske u nedefenzivne svrhe. Da

¹⁵³ Ibid, str. 360-362.

¹⁵⁴ P. Seale, 1988, str. 367-368; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 386.

¹⁵⁵ Pierre Gamayel je osnivač Maronitske Falanga partije. Falanga je imala jaku paravojsku, a politički je bila prozapadno orijentirana i za vrijeme Libanonskog građanskog rata u savezu s Izraelom.

¹⁵⁶ P. Seale, 1988, str. 369-371.

¹⁵⁷ Mlađi sin Pierra Gamayela koji je ujedinio nekoliko Maronitskih paravojski koje su usko surađivale s Izraelom.

¹⁵⁸ Ibid, str. 374; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 387.

bi se isprovocirao *casus belli* od sredine 1981. do sredine 1982. godine, Izraelci su skupljali trupe uza sjevernu granicu veći broj puta bez uspjeha, a objavljena je i izvršena aneksija Golana na koju nije bilo očekivane vojne reakcije sa sirijske strane.¹⁵⁹

Casus belli je konačno dočekan u lipnju 1982. kad je u pokušaju atentata teško ranjen izraelski ambasador u Londonu, te unatoč činjenici da PLO nije bio odgovoran za napad nego neprijateljska Palestinska frakcija Fatah. Kao što to već biva Begin prvo šalje avijaciju koja bombardira položaje PLO-a u Bejrutu i Južnom Libanonu nakon čega slijedi odmazda PLO-a nakon koje Shanon aktivira kopnene napadačke snage od 1250 tenkova i 76 tisuća ljudi praćene teškom mornaričkom, artiljerijskom i zračnom potporom. Nakon što je 9. lipnja veći dio Južnog Libanona pao pod Izraelskom ratnom silom Shanon dolazi i do sirijskih položaja s kojima ulazi u dvodnevnu borbu nakon koje se okreće prema Bejrutu.¹⁶⁰

Assad se našao u teškoj situaciji. Dulju borbu s Izraelskim snagama nije mogao izdržati, a većina je vojske u to vrijeme bila u Siriji s tim da ni povlačenje nije bila primamljiva opcija. Borbe su međutim, pokazale kako Izrael neće tako lako s Sirijskom vojskom koja je obranila svoje položaje u Libanonu, dakle Biqa dolinu i autocestu Damask - Bejrut. U obrani su Assadove snage uništile 30-ak izraelskih M-60 tenkova i zarobili nekolicinu njih, a pružili su otpor i u zraku koji je gubitkom 60-ak Migova neslavno završio.¹⁶¹

Prvi prekid vatre, i ovaj puta preko Habiba, je dogovoren 11. lipnja potaknut strahom od intervencije Moskve. No, sada umjesto prema Biqa dolini, Izraelske snage napreduju prema Bejrutu koji treba pokoriti, istjerati, a zapravo uništiti sve PLO snage i postaviti Bashira na vlast. Opsada Bejruta je prerezala Assadove snage i onemogućila obranu Bejruta za što je on poslije kritiziran (kao i za dogovore o prekidu vatre). Nakon još jednog prekida vatre 25. lipnja borbe su trajale još nekoliko tjedana i završile u kolovozu kada je Habib uspio dogovoriti povlačenje deset tisuća PLO-ovih vojnika, tri i pol tisuće sirijskih trupa i nekoliko tisuća civila iz Libanona.¹⁶²

Assadove su snage istjerane, ustvari evakuirane iz Bejruta, a izraelski kandidat Bashir Gamayel je postao Libanonski predsjednik (izabran 23. kolovoza). Izraelsko-libanonski sporazum, tj. pobjeda izraelskog utjecaja u Libanonu nadvila se nad Assadom, a Bashir je pozvao na povlačenje stranih snaga iz Libanona, poimence snaga Izraela, Sirije i Palestine.

¹⁵⁹ P. Seale, 1988, str. 374-375; D. Roberts, 1987, str. 123; J. A. Shopu, 2018, str. 126.

¹⁶⁰ P. Seale, 1988, str. 376-380; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 390.

¹⁶¹ P. Seale, 1988, str. 381-382.

¹⁶² Ibid, str. 385-389.

Situacija je za Assada dobrim dijelom olakšana atentatom Basira Gamayela 14. rujna 1982. s kojim je poginulo tridesetak suradnika, a za koji je odgovoran pripadnik Sirijske socijalne nacionalne partije (SSNP) ideološki vezane s Damaskom. Libanonska partija SSNP je usko surađivala sa Sirijskom obavještajnom službom kao i sirijskim političkim vrhom. Iako nije dokazana upletenost Sirijskih obavještajnih elemenata, teško je zamisliti da sveprisutni Assadov *mukhabarat* nije imao informacija o napadu ako ga sam nije koordinirao. Politička i ideološka misao SSNP-a je libanonski patriotizam vezala za Siriju, a savez s Izraelom promatrala kao poraz i izdaju. Dan nakon atentata IDF je ušla u Zapadni Bejrut tvrdeći kako je Arafat ostavio dvije tisuće PLO-ovih boraca i preuzela kontrolu već sljedećeg jutra nakon čega je uslijedila potraga za PLO-ovim teroristima, u kojoj je masakrirano nekih tisuću palestinskih civila,¹⁶³ koji su živjeli u kampovima i koji se nisu mogli braniti s obzirom da je Habib s Arafatom isposlovaio odlazak PLO-ovih boraca garantirajući sigurnost civila. Predsjedništvo Libanonom je preuzeo Bashirov brat Amin Gamayel.¹⁶⁴

Masakri i internacionalna osuda istih je potakla masovne prosvjede, do tad najveće u povijesti Izraela od četiristo tisuća ljudi koji su tražili ispitivanje događaja. Izraelci su se povukli iz Bejruta, a međunarodne snage su došle no bez plana ili mandata kojim bi nešto napravile.¹⁶⁵

Amin Gamayel, kao ni njegov brat Bashir, nije bio oduševljen izraelskom politikom no pod pritiskom je potpisao ugovor s Izraelom koji je bio praktički kapitulacija, a u kojoj je dogovorena zona razgraničenja od 40 km u kojoj je zabranjeno stacioniranje Libanonske vojske. Libanonska se vlada obvezala spriječiti sve terorističke napade i antiizraelsku propagandu u zemlji, a najteža odredba je bila da se svi diplomatski odnosi i dogovori s državama koje nisu u odnosu s Izraelom (sve arapske države osim Egipta) trebaju anulirati. Izrael je politički nadvladao u Libanonu, no Assadova vojska i utjecaj kao i sveopći animozitet prema Izraelcima su i dalje više nego prisutni. Šijiti s juga su mrzili izraelsku i maronitsku prisutnost pa su se saveznici našli pod stalnim napadima od strane šijitskih paravojski, između ostalog i

¹⁶³ Masakre u palestinskim kampovima Sabra i Shatila izvršila je Baširova Maronitska paravojska kojoj je IDF propustio ulazak.

¹⁶⁴ Ibid, str. 391-392; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 388.

¹⁶⁵ P. Seale, 1988., str. 393; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 388-389.

novoosnovanog Hezbolaha,¹⁶⁶ dok je Sirijska vojska i dalje kontrolirala dio Libanona podijeljenog na frakcije, sve redom neprijateljske raspoložene prama hegemonu s juga.¹⁶⁷

7.3 Assadov Libanonski rat

U arapskom je svijetu Assad naišao isključivo na javnu osudu, od strane Egipta, Iraka i Jordana pa čak i od libijskog Gadafija koji ga je kritizirao za prihvaćanje prekida vatre 11. lipnja. Od svih blisko-istočnih država, jedino je nearapski Iran koji je tada ratovao s Irakom poslao nekoliko tisuća svojih boraca u Biqa dolinu. Ni velike hladnoratovske sile nisu mu bile od pomoći. Moskva je bila preokupirana svojim problemima i strahovala je od konfrontacije, a Washington je u percepciji Arapa podupirao izraelske akcije iako je točnije reći da ih je donekle tolerirao. Za Arape kao i za arapsko vodstvo još je problematičnija bila prisutnost Međunarodnih snaga, među kojima i Francuza, čija je prisutnost na arapskom tlu u vezi s nedavnim kolonijalnim vremenom i nepravednim kolonijalnim podjelama percipirana kao svojevrsna okupacija arapskog tla. Assadovo nezadovoljstvo s upornim antiarapskim politikama¹⁶⁸ Washingtona je samo dodalo ulje na vatru antiameričkog animoziteta koji je na površinu isplivao u operacijama Hezbollaha i pomoći koju su Hezbollah i druge paravojne organizacije dobile od Damaska. Rat iz 1982. godine protiv Begin je bio izgubljen, no bitka za Libanon se nastavila.¹⁶⁹

Odnosi Sirije i Sovjetskog Saveza su produbljeni, ponajviše zahvaljujući intervenciji novog generalnog sekretara Andropova¹⁷⁰ čijim su zalaganjem u Siriju došle najnovije tehnologije modernog ratovanja, nikad do tada prodane Trećim zemljama (dakle zemljama izvan Istočnog bloka). Najznačajnija akvizicija je bio novi raketni sustav koji je omogućio direktan napad na Izrael kao i efikasniju protuzračnu obranu. Beginova diplomacija, pomalo začuđujuće, na dostavu novog naoružanja ne samo da nije reagirala nego su javno demantirane bilo kakve reakcije za bilo kakva buduća naoružanja. Već su tada gubitci Izraelske vojske u Libanonu bili značajni i činilo se kako je ratoborno ozračje s početka izraelske intervencije splasnulo. Libanon je postao noćna mora izraelske vanjske i unutrašnje politike.¹⁷¹

¹⁶⁶ *Hezbollah* (Božja stranka) je šijitska islamistička politička stranka i paravojna organizacija nastala 1982. godine u Libanonu za vrijeme građanskog rata.

¹⁶⁷ P. Seale, 1988, str. 409; J. McHugo, 2015, str. 107.

¹⁶⁸ Svaka proizraelska politika u ovom ili onom pogledu, manje ili više je automatski promatrana kao protuarapska.

¹⁶⁹ P. Seale, 1988, str. 394-395.

¹⁷⁰ Andropov je bio sovjetski političar koji je bio na čelu KGB-a petnaest godina da bi krajem 1982. godine postao generalni sekretar KP SSSR-a, dakle vođa Sovjetskog Saveza. Na funkciji je bio do smrti početkom 1984. godine.

¹⁷¹ Ibid, str. 398-400.

S druge strane, Assad je u Libanonu učinio sve da do kraja zagorča život Izraelskim snagama koje su bile glavne mete terorističkih napada, dakle snajpera, autobomba, granata, samoubilačkih misija i drugih oblika urbanog gerilskog i terorističkog ratovanja. U tu je svrhu naoružavao sve antiizraelski raspoložene frakcije u Libanonu (to će reći sve osim dijela maronitskih) s tim da direktno zapovijeda samo operacijama Libanonskih Baasa već spomenutih. Među najznačajnijim saveznicima pokazale su se šijitske paravojne snage s kojima je bio u dobrim odnosima, između ostalog i preko iranskog šijitskog režima koji je svojevremeno u dolinu Biqa poslao dvije tisuće iranskih ekstremista vojno obučениh i spremnih i za suicidalne napade. U kreiranju antiizraelskog bloka Assad je prevladao i u većem dijelu PLO-a koji je ostao u Libanonu s obzirom da je Arafat prebjegao u Tunis, a povećana je i koncentracija Assadove sigurnosne službe, tzv. *Mukhabarata* u Libanonu.¹⁷²

Assad je odbio prijedloge o povlačenju iz libanonskog sukoba držeći izraelsku prisutnost nedopustivom, a vlastitu intervenciju i zadržavanje u Libanonu neotuđivim pravom s obzirom da su, njegovim riječima Libanonci i Sirijci jedan narod. U kolovozu 1983., u sutonu novog većeg sukoba, Begin daje ostavku, a Izraelske snage, kao i međunarodni kontingenti trpe teške napade na svoje ljudstvo. Antiizraelske snage okupljene oko Assada pokazuju se sposobnijima i jačima od proizraelske Falange koja gubi bitku za pristup glavnom gradu nakon čega se borbe sele u Bejrut. Žrtve Izraelskih snaga postaju prevelike i Izraelci se do 1985. godine povlače na sigurnosni koridor uz granicu dok kontingenti Francuske i SAD-a bivaju žrtvama dvaju velikih napada šijita u kojima živote gubi 241 marinac i 56 pripadnika Francuskih oružanih snaga. Osim toga, zrakoplovstvo SAD-a je izgubilo i dva vojna zrakoplova. Gubitci su bili preveliki i do 1984. godine međunarodne snage su se povukle.¹⁷³

Assad je ostvario veliku pobjedu u Libanonu. Njegov je politička, kao i vojna prisutnost prevladala (1987. godine Assadove su se snage vratile u Bejrut), a kraj Libanonskog rata je dočekan njegovom intervencijom. Naime, u rujnu 1988. završio je mandat Amina Gamayela koji na privremeno mjesto premijera postavlja maronita, generala Aouna što je bilo suprotno Ustavu s obzirom da je premijer morao biti sunit. Njegovo je imenovanje odbijeno od strane sunita u državnom kabinetu koji su podržavali Selim al-Hossa koji je s druge strane namjeravao postati predsjednik i izmijeniti konfesionalni sustav vlasti. I to dakako nije bilo u skladu s Ustavom s

¹⁷² Ibid, str. 396, 410-411.

¹⁷³ Ibid, str. 414-417; D. Roberts, 1987, str. 122; A. Goldshid Jr. & L. Davison, 2006, str. 392.

obzirom da je predsjednik morao biti maronit. Dogovor je na intervenciju Saudijaca postignut u rujnu 1989. u Taifu u Saudijskoj Arabiji gdje je u Nacionalnoj pomirbenoj povelji odlučeno smanjivanje ovlasti predsjednika (maronitskog) i izjednačavanje članova u kabinetu na jednak broj muslimana i kršćana. General Aoun je jedini odbio dogovor inicirajući zadnju fazu Libanonskog sukoba u kojoj su ga 1990. godine porazile Assadove snage nakon čega je Građanski rat u Libanonu priveden kraju. Sirija i Libanon su sljedeće godine potpisali Sporazum o bratstvu i suradnji, a preostale Izraelske snage iz graničnog dijela Južnog Libanona povukle su se u svibnju 2000.¹⁷⁴

8. Sukob s Riaf al-Assadom

Asadov brat Riaf je igrao jednu od ključnih uloga režima, imajući u vidu potporu koju je uživao od strane 55 tisuća dobro obučениh i opremljenih vojnika. Zbog toga je bio drugi čovjek, jedini koji je po moći i utjecaju bio blizu Assada. Osim toga, igrao je veliku ulogu i u Assadovu preuzimanju vlasti, prvo 1966. godine kada je dao uhititi predsjednika Amina al-Hafiza, pa 1969. i 1970. godine kada je porazio šefa sigurnosti tadašnjeg vođe Salah Jadida, te konačno, igrao je i odlučujuću ulogu u gušenju pobune u Hami 1982. godine. Riafov glavni izvor moći proizlazio je iz njegovih Obrambenih brigada, ali on sam sudjeluje u mnogim državnim projektima u kojima skuplja ogromno bogatstvo, a uživao je i velik utjecaj u zemlji i izvan nje. Od mlađih ljudi, kao i progresivnijih elemenata obožavan je, a osnovao je i društvo, ustvari Ligu visoko obrazovanih koji raspravljaju o problemima izvan Baas režima vjerujući kako je potrebno poticati intelektualnu kulturu.¹⁷⁵

Riaf je imao više istomišljenika u partiji iako ga je dio držao izdajnikom revolucije prvenstveno zbog njegova inzistiranja na unutarnjem partijskom i ekonomskom otvaranju. Kritizirao je nepotrebna i prevelika ulaganja u vojsku, te posljedično i povećanje sovjetskog utjecaja, a držao je kako intervencija u Libanonu nije bila potrebna. Njegov pogled na savez s Iranom isto je tako bio suprotan Hafezovoj diplomatskoj logici utoliko što je tvrdio kako je prijateljevanje s islamistima u Teheranu ideološki kompromitirajuće s obzirom da se protiv drugih bore u Hami u čijem je gušenju on sam igrao veliku ulogu.¹⁷⁶

¹⁷⁴ J. McHugo, 2015, str. 107-108; J. A. Shopu, 2018, str. 129; A. Goldshidt Jr. & L. Davison, 2006, str. 408-409; W. L. Cleveland & M. Bunton, 2009, str. 390-392.

¹⁷⁵ J. McHugo, 2015, str. 124-125; P. Seale, 1988, str. 421-422.

¹⁷⁶ J. McHugo, 2015, str. 124; P. Seale, 1988, str. 423-424.

Postojeći idejni rivalitet će se rasplamsati krajem 1983. godine nakon što je 12. studenog Assad otpremljen u bolnicu zbog srčanih tegoba. Osim dijabetesa kojega je imao dugo vremena i ostalih povezanih tegoba sve je bilo uredu. Assad se za ovih 13 godina teške vladavine jednostavno iscrpio. Struktura vlasti koju je on izgradio i koja se temeljila i ovisila o njemu bila je pod upitnikom, a zbog netransparentnosti režima u javnosti su kolale svakakve teorije o njegovom mogućem stanju, među kojima i to da je preminuo. U danima koji su prethodili eskalaciji bolesti njegov najveći saveznik u Moskvi Andropov je teško obolio. Nekoliko tjedana prije su se dogodili masakri nad Marincima i Francuzima za koje je on bio optuživan,¹⁷⁷ a američki su avioni nadlijetali položaje Sirijskih snaga i njihovih saveznika dok je Izrael iz zraka napadao njegove položaje duž autoceste s Bejrutom i prema Biqa dolini. Vođene su i borbe protiv Arafata, a u Ženevi su se sastajale paravojne frakcije Libanona nakon kojega je Amin Gamayel trebao u Damask i službeno objaviti ukidanje Izraelsko-libanonskog konkordata.¹⁷⁸

Assad je iz kreveta odredio komitet od šest ljudi koji će upravljati Sirijom do njegovog povratka. U komitetu nije bio Riaf, po moći i utjecaju možda i veći od svih šest članova zajedno. Umjesto izabrane šestorice organiziran je sastanak Regionalne komande koju je sačinjavalo devetnaest članova uključujući i Riafa čije je izostavljanje iz komiteta začudilo partijski vrh. Riaf je za vrijeme Hafezova boravka u bolnici povećao svoj utjecaj i lojalnosti su se počele dijeliti, te su se do kraja oblikovale početkom 1984. godine kad se Hafez počeo oporavljati. Pod upitnikom je i to do koje je mjere Riaf želio svrgnuti brata, zapravo, čini se, kako je vlast radije htio dijeliti sa starijim bratom negoli ući u opoziciju prema njemu. Bilo kako bilo, Riaf je mobilizirao i postavio svoje snage na strateške položaje u Damasku i oko Damaska, te je imao stratešku i brojčanu prednost s obzirom da je Hafez oklijevao, zapravo čekao i strateški bio u puno težem položaju. No, upravo je tada Hafez odigrao dva pomno iskalkulirana psihološka poteza. Poslao je po majku u selu da posjeti Riafa, te se ušetao u utvrdu u kojoj je Riaf čekao razvoj situacije i nakon višesatne prepirke nadvladao kao stariji. Riaf je strahujući od uništavanja Damaska, te gubitka života grada, a možda i spasa samog režima popustio. Poslije je tu odluku zažalio kao najveću grešku u životu.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Prema izvještaju CIA-e, napad na marince 1983. godine u Bejrutu su izvršili šijitski radikali, opremljeni, trenirani i pod direktivom sirijskog i iranskog vodstva. D. C. Wills, 2003, str 70.

¹⁷⁸ P. Seale, 1988, str. 425-427.

¹⁷⁹ Ibid, str. 427-445; J. McHugo, 2015, str. 125.

Stariji brat se nije držao dogovora i Riafa je poslao na diplomatsku misiju, zapravo egzil iz kojega se vratio nakon kraćeg vremena kada ga je brat postavio na fiktivnu poziciju nakon čega je, ovaj puta na svoju inicijativu otišao u Europu da bi se vratio tek sedam godina poslije. Pred kraj Hafezove vladavine njegove pristaše su agitirali (ili bili potencijalna opasnost) da umjesto Hafezova nasljednika Bašara postave Riafa, no historijski je trenutak prošao, a pristaše su završile, kao što je i za očekivanje, iza rešetaka.¹⁸⁰

9. Terorizam i antiterorizam sredine 80-ih godina 20. stoljeća

U višegodišnjoj borbi za Libanon, dakle od 1976. godine kada Sirijska vojska intervenira, pa sve do odlaska Izraelskih i Međunarodnih snaga 1984.-1985. godine, sirijska vojna prisutnost, utjecaj i politička moć u Libanonu prevladavaju. PLO, do tada glavni neprijatelj Izraela, povlači se u Tunis 1982. godine da bi ga u Libanonu zamijenila jača i ekstremnija paravojna i politička organizacija Hezbollah koja nastaje dolaskom dvije tisuće šijitskih islamističkih boraca Iranske revolucionarne garde u dolinu Biqa koji će trenirati volontere, dakle libanonske šijite i među njima proširiti islamistički sentiment. Političko kao i vojno djelovanje Hezbollaha imat će nekoliko ciljeva djelomično ostvarenih do kraja stoljeća. Borba protiv Izraela i “imperijalista“ i izbacivanje Izraela iz Libanona koji se 2000. godine povlači iz graničnog koridora južnog Libanona, kao i izbacivanje Međunarodnih snaga koje se povlače 1984. godine. Osim toga, Hezbollah je u političkoj borbi u Libanon nastojao proširiti islamističku revoluciju što je bio jedan od primarnih ciljeva iranskog vodstva koje je i dalo ideološku okosnicu razvoju šijitskog islamizma u Libanonu.¹⁸¹

Druga sporna paravojna organizacija, koja vrši i koja je vršila terorističke napade jest Abu Nidal, organizacija koja je uživala Assadovu potporu u terorističkom pritisku na Jordan 1983.-1985. godine kada je mnoštvo jordanskih službenika pretrpjelo napade, kako u regiji tako i u inozemstvu. Naime, jordanski je kralj nastojao dobiti privolu arapskog svijeta za ulazak u mirovne pregovore s Izraelom, koju dakako nije dobio kao niti svojevremeno Sadat koji je 1977. godine nakon posjeta Jeruzalema izbačen i iz Arapske lige i ostraciran iz arapskog svijeta. Jordanski je kralj, za razliku od Sadata, odustao od inicijative i prihvatio Assadov diplomatski

¹⁸⁰ P. Seale, 1988, str. 436-440; J. McHugo, 2015, str. 125-126.

¹⁸¹ Nakon smrti Ayatolaha Homeinija 1989. godine Hezbollah je revolucionarnu zadaću unutar Libanona zamijenio reformskom, tj. političkom djelatnošću. Kao takav je bio prihvatljiviji Sirijskom režimu s kojim su od tog vremena politički i strateški odnosi uži. R. G. Rabil, 2006, str 76-78; J. Goodarzi, 2006, str. 145-146.

pristup Izraelu. Abu Nidal, s obzirom da Assadu daljnja eskalacija nasilja nije bila potrebna pronalazi novog patrona, libijskog diktatora Gadafija pod čijim pokroviteljstvom nastavlja s terorističkim operacijama, a Assad mu zbog njegove upletenosti s međunarodnim terorizmom, posebice otmicama zrakoplova zabranjuje pristup sirijskom tlu.¹⁸²

Mišljenja su divergentna glede pitanja odgovornosti Assadova režima u pogledu internacionalnih terorističkih napada, pokušaja napada i otmica.¹⁸³ S jedne strane, na tlu Sirije i Biqe doline, koju je Sirijska vojska kontrolirala, obučavana je teroristička organizacija Hezbollah koja je bila odgovorna za mnogobrojne napade na američke vojnike i civile u regiji, uglavnom u Libanonu. Internacionalna poveznica se pronalazi u suradnji s Abu Nidalom iako usmjerena isključivo na jordanske službenike, a Hindawi afera, o kojoj će naknadno biti riječi, jedina internacionalna teroristička kriza u kojoj je sirijski režim službeno involviran. Suradnja s Hezbollahom, iako neupitna, ostavlja nerazjašnjenja o sukobu Hezbollaha, islamističko-šijitskog pokreta, i Amala, sekularno-šijitskog pokreta u drugoj polovici 80-ih godina 20. stoljeća. Hezbollah je u Libanonu uživao puno veću potporu, i od uništenja je Amal sačuvan samo uz pomoć Sirije. Suradnja Hezbollaha i Sirije, unatoč ideološkim i političkim razlikama, bila je potrebna objema stranama. Za Assada je Hezbollah predstavljao najjaču paravojnu protutežu izraelskoj prisutnosti i utjecaju u Libanonu dok je za Hezbollah Sirija bila izvor novca i opreme kao i najefikasnija zemlja za transport oružja koji je dolazilo od iranskog režima s kojim je Sirijski režim bio u savezu. Kao što je već naznačeno, ovaj će se odnos produbiti krajem desetljeća, a Al-Assadov režim i Hezbollah će i do danas ostati u uskoj suradnji.¹⁸⁴

Nakon poraza Izraela u Libanonu, dakle neuspjeha u izbacivanju Sirijskih snaga kao i uspostavljanja promaronitske vlasti, Izrael i Sirija se sukobljavaju oko Jordana. Naime, već spomenuti neobjavljeni rat Sirije i Jordana 1983.-1985. godine, u kojemu su vršene terorističke operacije, regionalne kao i internacionalne, s obje strane je završio političkom pobjedom Assada i pomirbom s jordanskim kraljem. Husein je u to vrijeme (1983.-1985.) tajno pregovarao s izraelskim premijerom kao i Arafatom u nastojanju da pripoji Zapadnu obalu Jordanu i da u dogovoru s Palestincima osnuje federaciju Palestinaca i Jordanaca.¹⁸⁵ Na Jordanskoj opciji

¹⁸² R. G. Rabil, 2006, str 77, 101; P. Seale, 1988, str. 463-468.

¹⁸³ Za opširni pregled terorizma 80-ih godina 20. stoljeća, kao i protuterostičkog diskursa valja pogledati: D. C. Wills, 2003.

¹⁸⁴ J. Goodarzi, 2006, str. 256-260, 264-277.

¹⁸⁵ Palestinsko-jordanska federacija je u Izraelu poznata pod nazivom Jordanske opcije, dakle jednog od mogućih rješenja Palestinskog pitanja.

nastavlja raditi Shimon Peres, bivši premijer i novi ministar vanjski poslova. Peres će terorizam sredine desetljeća nastojati iskoristiti da diskreditira i izbaciti iz političke pozornice dva elementa otpora Jordansko-izraelskom sporazumu, zapravo provođenju Jordanske opcije. Dakle, Sirije koja je svim snagama nastojala onemogućiti sporazum kao i Arafata koji je prekinuo suradnju s Huseinom, a koji je bio relevantan s obzirom na to da je predstavljao Palestince. Politička praksa vodstva Izraela je već dugi niz godina bila prikazivanje palestinskih boraca isključivo kao terorista. No, sada kada su internacionalne terorističke operacije postale politička konstanta, terorizam je otvorio mogućnost veće potpore Washingtona koji je u Libanonu pretrpio velike žrtve u ljudstvu i čiji su civili bili sve učestaliji sudionici u talačkim krizama otmica zrakoplova kao i individualnih otmica američkih građana. U tom je smjeru politika Washingtona, dakle, drugi mandat predsjednika Ronalda Regana (predsjednik: 1981.-1987.), umjesto rješenje blisko-istočnih odnosa mirnim načinom, prebacuje političko težište na antiterorističku borbu. To znači fokusiraju se na borbu protiv terorističkih organizacija i sponzora terorizma među kojima je na listi bila i Sirija.¹⁸⁶

Kroz 1985.-1986. godinu, a u sklopu Reganove antiterorističke kampanje napade su pretrpjeli položaji vodstva Hezbollaha u Libanonu, Arafata u Tunisu i Gadafija u Libiji, u kojima su žrtve bili pretežito civili kojih je više stotina poginulo i nešto više ranjeno. Vođe pokreta: Hezbollaha Fadallah, PLO-a Arafat i libijski vođa Gadafi preživjeli su napade. Napadi su došli i na sirijsko tlo. Iznad Libanona su srušena dva Mig-a nakon čega je Assad u svojevrsnoj reprizi raketne krize iz 1981. godine, poslao u Biqa dolinu protuzračne balističke projekte koje je naposljetku američka diplomacija uspjela prisiliti na povlačenje. Kroz 1986. godinu Sirija je pretrpjela napade na svom teritoriju koje je režim pripisivao redom Iraku, Mosadu, Muslimanskoj braći i CIA-u. Optužbe za ove napade ne mogu se sa sigurnošću potvrditi, no vrlo je vjerojatno kako je jedan dio njih povezan s novom politikom borbe protiv terorizma, direktno CIA ili indirektno preko Mossada, Iraka ili Muslimanske braće.¹⁸⁷

Ova su događanja tijekom 1985.-1986. godine povećala tenzije između Izraela i Sirije, pa je direktni sukob, zapravo rat bio jedan od mogućih scenarija. Za razliku od ranijih sukoba i razdoblja napetosti Izraelski je kabinet bio podijeljen o pitanju opasnosti ulaska u novi sukob sa Sirijskim režimom. Neki od zabrinjavajućih faktora jesu pola milijuna trupa Sirijske vojske,

¹⁸⁶ D. C. Wills, 2003, str 87. P. Seale, 1988, str. 465-470.

¹⁸⁷P. Seale, 1988, str. 471-474.

bolje utreniranih nego što je bio slučaj u prijašnjim ratovima, sovjetski moderni protuzračni sustav kao i raketni sustav zemlja-zemlja koji je mogao izazvati veće civilne žrtve u Izraelu, a postojala je bojazan i od napada kemijskim naoružanjem. Osim toga, ni politička situacija nije bila povoljna za intenziviranje sukoba. Sovjetski generalni sekretar Gorbačov je javno izjavio kako će u slučaju izraelskog napada Sovjeti pomoći obraniti svog saveznika što je potaklo Washington da usmjeri izraelska nastojanja prema smirivanju situacije. Nadalje, sirijsko je vodstvo također nastojalo izbjeći rat kojega nisu mogli dobiti. Vrijeme je takvog optimizma završilo ratom 1973. godine.¹⁸⁸

U travnju 1986. buknula je Hindawi afera, u kojoj je otkriven kilogram i pol plastičnog eksploziva na londonskom aerodromu koji je trebao otputovati za Tel Aviv s tim da je eksploziv bio namješten da eksplodira u letu. Nizar Hindawi je posredstvom zaručnice u tajnom pretincu postavio eksploziv koji je trebao eksplodirati u letu. Okolnosti oko ovog pokušaja terorističkog napada ostale su nerazjašnjene, ali su u aferu nedvojbeno upleteni visoki službenici Sirije, posebice šef zrakoplovne sigurnosne službe koji je naknadno smijenjen. U studenom 1986., dakle u vrijeme kada je Hindawi osuđen na maksimalnu kaznu, mišljenje je britanskih službenika vezanih za slučaj, kao i službenika Francuske i Njemačke, umanjilo političku odgovornost režima. Oni su tvrdili da unatoč implikaciji visokog sirijskog službenika, vrh Sirijskog režima o akciji nije znao. U isto vrijeme, kada je Hindawi osuđen, buknula je nova Irangate afera, u kojoj su procurile informacije o američkoj prodaji oružja Iranu u zamjenu za taoce što je diskreditiralo antiterorističku borbu administracije s obzirom da je SAD-e uveo embargo i protiv iranskog islamističkog režima agitirao od njegova nastanka.¹⁸⁹

U jeku Irangate krize i sirijska upletenost u Hindawi aferu izgubila je na značaju, dakle politički nije prouzročila veću štetu, a nakon afere politička i ekonomska blokada Sirije počela je slabjeti. Kriza je također privremeno osujetila užu izraelsko-američku suradnju oko Jordana, koja će se nastaviti u Zaljevskom ratu.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Ibid, str. 474.

¹⁸⁹ Ibid, str. 475-490.

¹⁹⁰ Ibid, str. 490.

10. Zaljevski rat, diplomacija 90-ih godina 20. stoljeća i kraj Hafez al-Assadove vladavine

Raspad Sovjetskog Saveza i Istočnog bloka za vrijeme iračke invazije i okupacije Kuvajta u kolovozu 1990. Assada je ponukalo na svojevrsnu promjenu saveznika, ustvari na približavanje SAD-u, kao pobjedniku Hladnog rata i jedinoj realnoj svjetskoj sili koja može značajno utjecati na postizanje mira i povratak Golana. SAD-e je u koaliciju, koju je skupljao za oslobođenje Kuvajta, nastojao pridobiti što više arapskih zemalja, posebice Egipat i Siriju s obzirom da se radilo o direktnoj intervenciji na arapsko tlo. Sudjelovanje arapskih država, bilo vojno bilo financijski, davalo je svojevrsan legitimitet samoj intervenciji. Assadu je ovaj Sadamov potez, dakle prvi slučaj okupacije jedne arapske države od strane druge, donio nekoliko političkih probitaka. Odmah nakon što je Irak napao i okupirao Kuvajt za što mu je trebalo svega dva dana, Assad je iračkog predsjednika javno pozvao na povlačenje u velikom strahu od direktnog napada američke vojske na Irak i njenog stacioniranja na Bliskom istoku. No, tada to nije bio slučaj, a Assadovo prihvaćanje poziva SAD-a i sudjelovanje u Pustinjskoj oluji Siriju je, kako politički tako još više i ekonomski, otvorilo kapitalu sa Zapada. Nadalje, nakon operacije u kojoj je oslobođen Kuvajt 1991. godine, uslijedila je mirovna konferencija koja se vodila bilateralno od 1991. godine kada je počela konferencijom u Madridu i drugim susretima do 1995. godine. U nastavku do 2000. godine pregovori s Izraelom nastavljeni su preko američkih visokih službenika i predsjednika Bill Clintona.¹⁹¹

S Jordanom, s obzirom da nije bilo teritorijalnih problema, stvar je riješena 1994. godine. Palestinci, zapravo Arafat je godinu ranije, 1993. godine potpisao Izraelsko-palestinski sporazum iz Osla u kojemu je PLO priznao Izrael i dobio ograničene ustupke koji nisu doveli do Palestinsko-izraelskog mira iako se PLO službeno odrekao nasilja. Sirijsko-izraelski mirovni pregovori su u Madridu 1991. godine otvoreni prvi put od 1949. godine, dakle nakon više od 40 godina, i bilateralni razgovori su vođeni od 1991. do 1995. godine. Assad je bio dosljedan svojoj, već ustoličenoj diplomatskoj praksi i nije prihvaćao dogovore koji ne uključuju puni povratak sirijskog nacionalnog prostora, znači sve teritorije okupirane u ratu 1967. godine prema granicama iz 4. lipnja 1967. uključujući i pojas koji Siriji omogućuje pristup Galilejskom jezeru.

¹⁹¹ J. A. Shopu, 2018, str 130; J. McHugo, 2015, str. 109; D. W. Lesch, 2019, str. 97-98; F. Leverett, 2005, str. 50; B. Shaaban, 2013, str 11-18.

Na teritorijalnom su pitanju pali svi pregovori vođeni sve do smrti Hafez al-Assada zaključno sa Ženevskom konferencijom, tj. susretom Clintona i Assada u Ženevi 2000. godine.¹⁹²

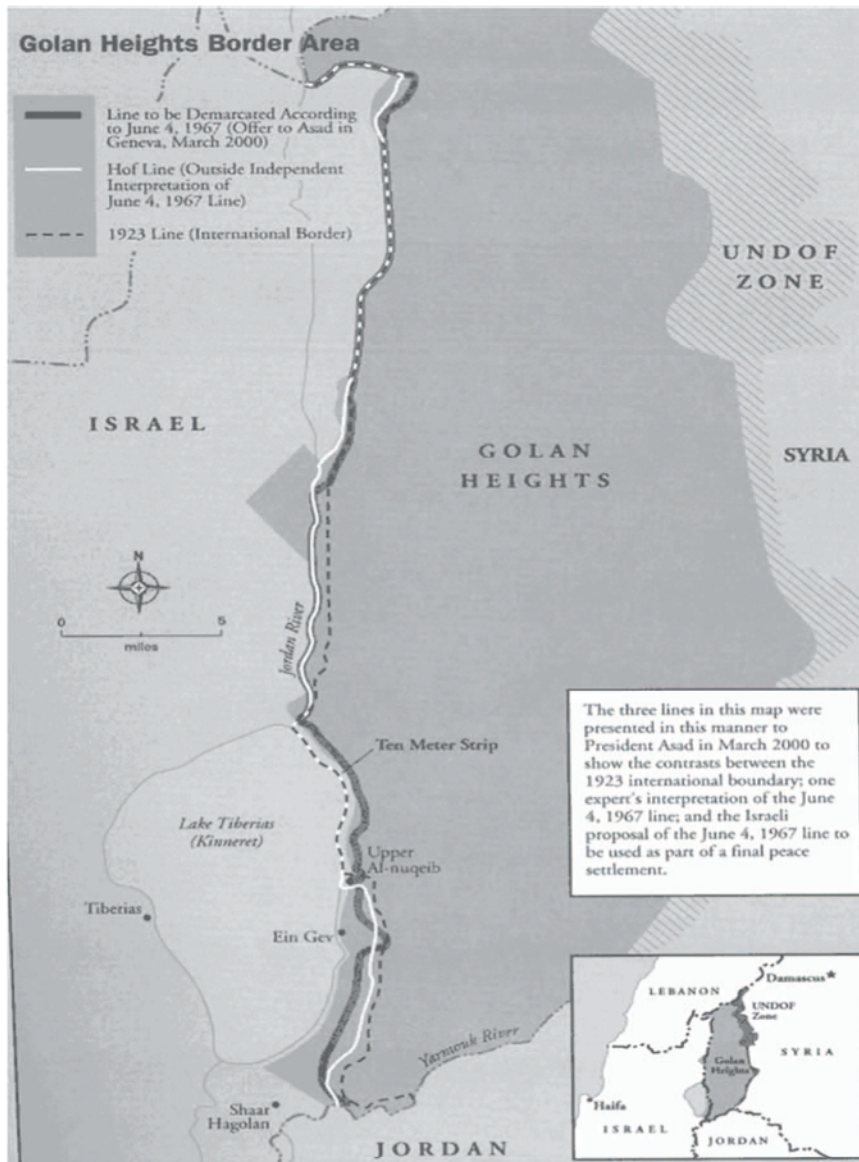
Pregovori s Izraelom, vođeni za vrijeme Hafez al-Assada, počeli su zahvaljujući američkom predsjedniku G. Bushu (mandat: 1988.-1992.) i nastavljani u dva Clintonova mandata (1992.-2000.). Na izraelskoj strani vrijeme je pregovora obuhvatilo pet izraelskih premijera. Za vrijeme mandata premijera Shamira (1986.-1992.) pregovori su počeli, no bez ikakvih pomaka. Nastavio ih je premijer Rabin (1992.-1995.) za čijeg mandata je izdan takozvani Rabinov deposit, tj. plan petogodišnjeg povlačenja iz Golana u fazama s postupnom i potpunom normalizacijom odnosa tih dviju država. Deposit je isključivao Palestinsko pitanje i imao je oštre sigurnosne zahtjeve poput ograničenja sirijske vojne prisutnosti duboko u unutrašnjosti. Kao što je već rečeno, osim deposita za vrijeme premijera Rabina potpisani su i sporazumi s PLO-om, ustvari s Arafatom u Oslu kao i s Jordanom. Rabina je nakon atentata 1995. godine zamijenio Peres da bi sljedeće godine na mjesto premijera došao Benjamin Netanyahu. Za vrijeme njegova mandata, dakle od 1996. do 1999. godine pregovori nisu stali ali je pozicija Netanyahua i njegove vlade bila zadržavanje suvereniteta nad Golanom, a 1997. godine odluka o aneksiji Golana ponovno je potvrđena s neometanim nastavkom naseljavanja toga prostora. Posljednji premijer, koji će indirektno pregovarati s Hafezom al-Assadom, bit će Ehud Barak (1999.-2001.), koji je i sam u funkciji glavnog pregovarača više puta sudjelovao u pregovorima sa sirijskim dužnosnicima.¹⁹³

Prvi krug razgovora je vođen u SAD-u između sirijskog ministra vanjskih poslova al-Shara i premijera Ehud Baraka u prosincu 1999. i u siječnju 2000. godine. Opozicija ali i dobar dio javnosti bili su protiv Barakova odlaska na pregovore sa sirijskim ministrom vanjskih poslova s obzirom da je Golan od velikog strateškog značaja za Izrael, u kome je tada već naseljeno sedamnaest tisuća Izraelaca. Sredinom siječnja 2000. izraelske novine objavile su navodne koncesije sirijskog pregovarača u Clintonovu nacrtu što je tada prekinulo pregovore koji su se trebali nastaviti. Zadnji pokušaj pregovora pokrenut je u ožujku na samitu u Ženevi, zapravo sastanku Clintona i Assada. Predsjednik Clinton je s Barakom razradio točku po točku svojevrstne sheme na koje je Assad trebao odgovoriti potvrdno, odbiti ili dati prijedlog izmjene. U pitanju teritorija, ranije naznačenih, Barak je inzistirao na suverenitetu nad rijekom Jordan i

¹⁹² J. McHugo, 2015, str. 109; D. W. Lesch, 2019, str. 98.

¹⁹³ J. McHugo, 2015, str. 109-110; B. Shaaban, 2013, str. 99-104; R. G. Rabil, 2006, str. 99.

Galilejskim jezerom mijenjajući tu zemlju (iz granica 4. lipnja 1967.) za neku drugu. Assad je odbio trgovanje teritorijem, zapravo inzistirao na potpunom povratku teritorija okupiranih u ratu iz 1967. godine nakon čega je samit ubrzo neuspješno završen. Isti je pristup potpunog teritorijalnog povratka preuzeo i Hafezov nasljednik i sin Bashar al-Assad koji ga je naslijedio u lipnju 2000.¹⁹⁴

Karta 3; Godine 2000. Hafez al-Assadu su prikazane granice iz 1923; 1967. kao i Izraelski prijedlog revidiranih granica iz 1967.

¹⁹⁴ J. McHugo, 2015, str. 110, 126; B. Shaaban, 2013, str. 171-194; D. W. Lesch, 2019, str. 99.

Prvi izbor za nasljednika, dakle nešto manje od desetljeća nakon okršaja s bratom Riafom, bio je Hafezov najstariji sin Basil popularan među mlađim dijelovima populacije. Imenovan je zapovjednikom predsjedničke garde i počela je propagandna kampanja u njegovo ime prije nego što je 1994. godine poginuo u automobilskoj nesreći. Sljedeći je na redu po starosti bio Hafezov drugi sin, očni doktor, okulist Bashar koji je u Siriju došao iz Londona gdje je bio na specijalizaciji. No, tek 1998. godine počela je kampanja za njegovo preuzimanje vlasti kada je Assad već bio teško bolestan, a s kampanjom je krenula i antikorupcijska čistka usmjerena prvenstveno protiv svih onih s vrha vlasti koji bi mogli biti protivnici nasljeđivanja dinastičkog tipa.¹⁹⁵

Potencijalni Riafovi simpatizeri su uhapšeni, a promijenjen je i zakon o potrebnoj dobi predsjednika s obzirom da je Bashar tada imao tek 34 godine. Hafez al-Assad je umro u lipnju 2000. nakon čega je vlast prešla u ruke potpredsjednika Abdul Halim Khaddama koji ju je prenio, tj. predao Hafezovu sinu Basharu al-Assadu. Sirijska elita, tri desetljeća okupljena oko Hafeza, nakon njegove smrti bespogovorno predaje vlast njegovu sinu.¹⁹⁶

¹⁹⁵ J. McHugo, 2015, str. 125; D. W. Lesch, 2019, str. 132.

¹⁹⁶ J. McHugo, 2015, str. 126.

Zaključak

Do vremena koje je prethodilo vladavini Hafez al-Assada treba istaknuti nekoliko ključnih događaja i elemenata Sirijske povijesti. Prvi je zasigurno poratna diplomacija odnosno ocrtavanje granica od strane velikih sila, tj. Velike Britanije i Francuske. Poratni događaji su od krucijalne važnosti za razvoj svih država i političkih odnosa na Levantu. Drugi bitan regionalni politički faktor je svakako doseljavanje židova u Palestinu, te njihovo osnivanje države Izrael 1948. za vrijeme prvog Izraelsko-arapskog sukoba. Pandorina kutija regionalnih odnosa i sukoba tada otvorena sedamdeset godina poslije ostaje i dalje aktualna.

U pogledu unutarnje politike može se reći kako Hafez al-Assadov režim uspostavlja političku stabilnost neostvarenu u više od dva desetljeća samostalnosti. U vrijeme pisanja ovoga rada dinastija al-Assad u Siriji broji punih pedeset godina vladavine. Nasljednik Hafez al-Assada Bashar al-Assad i vodstvo stranke/države, odnosno struktura koja je stvorena uspjela je preživjeti najveći krizu autoritarne vladavine. Obrasci vanjske i unutarnje politike, strukture vlasti i uređenja države kao i ideološki kontinuitet nastao za vrijeme Hafez al-Assada su ostali konstanta Sirijskog političkog života i nakon njegove smrti.

Vanjsko-politička situacija Sirije u pogledu njenih odnosa sa susjedima i s velikim silama nije radikalno promijenjena kada se poredi pobuna u Hami 1982. s građanskim ratom 2011. Naime, ako stavimo u zagrade 90-te godine u kojima je američka politika trijumfirala pa s njom i uglavnom neuspjeli mirovni pregovori, a Sovjetski se Savez raspao, novo nam stoljeće donosi svojevrsan povratak hladnoratovskih dinamika u regiji. SAD je i dalje saveznik Izraela, Izrael je i dalje u neprijateljstvu s većinom država u regiji uključujući i s Iranom koji je i dalje saveznik Sirije. Hezbollah koji nastaje početkom 80-tih se razvija u regionalnu paravojnu silu, a Rusija preuzima mjesto SSSR-a kao Assadova saveznika.

Pobuni 2011. bez ulaska u dublje analize prethode dva nužna faktora. Unutarnje nezadovoljstvo i regionalna potpora. Razlozi unutarnjeg nezadovoljstva su vjerojatno mnogostruki, no ono što se posebice ističe je izvanzakonska i svirepa primjena moći od strane Mukhabarata, tj. Sirijske sigurnosne službe. Čelna mjesta Mukhabarata, kao i Sirijske vojske drže Assadu odani Alaviti prvenstveno, iako ima i Sunita na čelnim pozicijama, s pomoću kojih se režim na vlasti održao preko pola stoljeća

Kontinuitet politike Hafezova nasljednika očituje se i u diplomatskim pitanjima, posebice u odnosu prema Izraelu, odnosno zahtjevima potpunog povratka Golana skupa s pristupom

Galilejskom jezeru na čemu je Hafez al-Assad inzistirao, a o čemu je bio govor u posljednjem poglavlju. Dakle, smjena vlasti čelnika države se događa bezbolno, elita posljednjeg desetljeća Hafezove vlasti postaje elita Bašarove vlasti, a politike oca postaju, u većoj ili manjoj mjeri i politike sina.

Literatura:

Antony Best & drugi, *International History of the Twentieth Century nad Beyond*, Routledge, London and New York, 2008.

W. L. Cleveland & M. Bunton, *A History of the Modern Middle East*, Westview Press, SAD, 2009.

Youssef Chaitani, *Post Colonial Syria and Lebanon: The Decline of the Arab Nacionalism and the Triumph of the State*, I.B Taurus, London, New York, 2007.

Reese Erlich, *Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and what the World can Except*, Prometheus Books, New York, 2014.

A. Goldshidt Jr. & L. Davison, *A Concise History of the Middle East*, Westview Press, Colorado, 2006.

Jubin Goodarzi, *Syria and Iran*, Tauris Academic Studies, London, 2006.

Henry Kissinger, *Diplomacy*, Simon & Schuster, New York, 1994.

Flynt Leverett, *Inheriting Syria: Bashars trial by fire*, Brookings Instutution Press, Washington D.C, 2005.

Davd W. Lesch, *Syria*, Politiy Histories, 2019.

John McHugo, *Syria: A History of the Last Hunderd Years*, The New Press, New York, 2015.

Daniel Pipes, *Greater Syria, The History of an Ambition*, Oxford University Press, New York, 1990.

R. G. Rabil, *Syria, The United States, and the War on Terror in the Middle East*, Prager Security International, London, 2006.

Andrew Rathmell, *Secret War in the Middle East: The Covert struggle for Syria, 1949-1961*. I. B Taurus Publishers, London/New York, 1995.

David Roberts, *The Bath and the Creation of Modern Syria*, Croom Helm, London & Sydney, 1987.

Patrick Seale, *Asad of Syira: The Struggle for the Middle East*, University of California Press, Berkeley, 1988.

Adel Safty, *Might over Right: How The Zionists Took Over Palestine*, Garnet Publishing, UK, 2009.

Bouthaina Shaaban, *Damascus Diary*, Lynne Rienner Publishers, London, 2013.

J. A. Shopu, *The History of Syria*, Greenwood, Santa Barbara, 2018.

Patrick Tyler, *A World of Trouble*, Farrar Straus Giroux, New York, 2009.

David C. Wills, *The first war on terrorism*, Rowman & Littlefield Publishers, Oxford, 2003.

Summary: The Reign of Hafez al-Assad

The paper deals with history of Syria during Hafez al-Assad rule (1970.-2000.) and in its first two chapter's political history of Syria and Middle East during the first half of 20 century is also included. In latter part the political and territorial contours of countries is traced back in aftermath of Great War as well as the beginnings of Israeli-Arab conflict which started with war 1948-1949. The Hafez al-Assad rule gave Syria a semblance of political stability at the expense of unsuccessful democratic constitution. In first decade of his rule Hafez al-Assad waged a war with Egypt against Israel and was involved in Lebanon conflict until its resolution in 1990. NighteenEighties were a time of middle east cold war in its first half and terrorism in its second. Finally, last decade of its rule was largely diplomatic. However, in spite of negotiations that lasted almost a decade Syria and Israel made no progress as far as peace process is concerned. Hafez al-Assad died in the mid 2000. and was succeeded by his son, Basher al-Assad who is, in 2021. still in power.

key words: Hafez al-Assad, Syria, Israeli-Arab conflict, Lebanon civil war

Sažetak: Vladavina Hafez al-Assada

U radu je obrađena povijest Sirije za vrijeme vladavine Hafez al-Assada (1970.-2000.), a u prva dva poglavlja je pregledana politička povijest Sirije i Bliskog istoka prve polovice dvadesetog stoljeća. U potonjem su političke i teritorijalne odrednice pronađene u poraću Prvog svjetskog rata kao i početci Izraelsko-Arapskog sukoba koji počinje s ratom 1948.-1949. Vladavina Hafez al-Assada je uspostavila obrazac političke stabilnosti na štetu neuspjelog demokratskog uređenja. U prvom desetljeću vladavine Hafez al-Assad u savezništvu s Egiptom vodi rat protiv Izraela, a u drugoj polovici desetljeća se uključuje u Libanonski građanski rat u kojemu će biti prisutan sve do njegove rezolucije 1990.-ih. Osamdesete su bile vrijeme blisko-istočnog hladnog rata u svojoj prvoj, i terorizma u svojoj drugoj polovici. Naposljetku, posljednje je desetljeće njegove vlasti je bilo usmjereno diplomatski. No, unatoč pregovorima

vođenim gotovo cijelo desetljeće Sirija i Izrael nisu postigli napretke u mirovnom proces. Hafez al-Assad je umro sredinom 2000., a naslijedio ga je sin Bašar al-Assad koji je 2011. i dalje na vlasti.

ključne riječi: Hafez al-Assad, Sirija, Izraelsko-arapski sukob, Libanonski građanski rat